

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

**Īpatnējā korejiešu budisma pamatlicēji un budisma
galvenais mantojums**

Bakalaura darbs

Autore: **Valērija Jadriščenkova**

Stud. apl. nr.: vj13023

Darba vadītāja: Orientālistikas zinātņu maģistrs

Jeļena Muraškova

RĪGA 2016

Anotācija

Dotais bakalaura darbs ir veltīts korejiešu budismam. Tā nosaukums ir “Īpatnējā korejiešu budisma pamatlicēji un budisma galvenais mantojums”. Darba mērķis ir, pamatojoties uz pieejamo literatūru un darba autora vērojumiem, izpētīt kā budisma reliģija nonāca Korejas pussalā, kā notika īpatnējā korejiešu budisma attīstīšanās un ko reliģija, kura kādreiz bija visietekmīgākā reliģija Korejā un kura joprojām izraisa korejiešu zinātnieku interesi, atstāja līdz mūsdienām.

Darbs sastāv no trim daļām. Pirmajā daļā tiek aplūkota korejiešu budisma vēsture laika posmā no reliģijas ienākšanas Korejā Trīs Karaļvalstu periodā līdz tās norietam Čoson dinastijas laikā. Otrā daļa ir veltīta divu korejiešu budisma pamatlicēju Vonhjo un Uisana filozofijas un budisma mācības sludināšanas pieejas izpētei. Trešā daļa ir veltīta korejiešu budisma mantojumam – Tripitakas Koreanas izveides priekšnosacījumiem un izveides procesam, kā arī budistu tempļu arhitektūras elementiem un galvenā korejiešu budistu kanona uzglabāšanas vietai – Hēin templim.

Atslēgvārdi: budisms, Koreja, filozofija, Vonhjo, Uisans, Tripitaka Koreana, tempļu arhitektūra.

Summary

The given Bachelor's thesis is devoted to Korean Buddhism. The title of this thesis is “Founders of the Indigenous Korean Buddhism and the Main Buddhist Heritage of Korea”. The purpose of the research is to examine how Buddhism as such came to Korean peninsula, how does indigenous Korean Buddhism’s evolvement took place and what heritage has the religion that once was one of the most influential religions in Korea and which still gains interest among Korean scholars, left.

This thesis consists of three chapters. The first chapter deals with the history of Korean Buddhism in the period from the introduction of the religion to the Three Kingdoms to its decline during the Joseon dynasty. The second chapter is dedicated to the examination of the philosophy of the two founders of Korean Buddhism – Wonhyo and Uisang, as well as to their way of preaching the Buddha’s teachings. The third chapter reviews the main heritage of Korean Buddhism – the premises of the compilation of Tripitaka Koreana and its creation process, as well as it deals with the overview of the architectural elements peculiar to Buddhist temples in Korea and Haeinsa monastery, which is the repository of the main Korean Buddhist canon.

Keywords: Buddhism, Korea, philosophy, Wonhyo, Uisang, Tripitaka Koreana, temple architecture.

Saturs

Ievads.....	1
1. Budisma ienākšana Korejā, tā izplatīšanās un koeksistence ar citām reliģijām.....	3
1.1. Trīs Karaļvalstu – Čoson dinastijas periods	3
1.1.1. Budisma ienākšana Korejā Trīs Karaļvalstu periodā	3
1.1.2. Budisma attiecības ar valsts administrāciju.....	6
1.1.3. Budisma uzplaukums Vienotās Šillas – Korjo dinastijas periodā	8
1.1.4. Budisma noriets Čoson dinastijas laikā	9
1.2. Budisma attiecības ar citām reliģijām Korejā.....	10
1.2.1. Korejiešu budisma un šamanisma sinkrētisms	11
1.2.2. Korejiešu budisma un konfuciānisma koeksistence	12
1.2.2.1. Čoson dinastijas konfuciānisma ideoloģija vērsta pret budismu	13
2. Korejiešu budisma galvenie pamatlicēji	16
2.1. Vonhjo	16
2.1.1. Vonhjo piedzimšana un jaunība	16
2.1.2. Ceļš uz apgaismību.....	17
2.1.3. Budistu baušļu pārkāpšana un attiecības ar princesi Josoku	18
2.1.4. Laicīgā cilvēka dzīves sākums un budisma mācības sludināšana	20
2.1.5. Vonhjo filozofija un ietekme uz korejiešu budismu.....	21
2.2. Uisans.....	26
2.2.1. Uisana jaunība un ceļojums uz Ķīnu	27
2.2.2. Uisana tikšanās ar Džijaņu un kļūšana par viņa mācekli.....	27
2.2.3. Leģenda par Šaņmiao pārvēršanos par pūķi un kļūšanu par Uisana aizsargu	29
2.2.4. Uisana hvaom budisma izplatīšana un viņa labākie mācekļi	30
3. Korejiešu budisma mantojums	34
3.1. Tipitaka Koreana.....	34
3.1.1. Tipitakas Koreanas izveidošanas priekšnosacījumi	34
3.1.2. Tipitakas Koreanas izveidošanas metode	37
3.2. Budistu tempļu arhitektūra.....	39
3.2.1. Korejiešu tempļu arhitektūras elementi	39
3.2.2. Tripitakas Koreanas māja – Hēin templis.....	43
Nobeigums.....	47
Izmantotās literatūras saraksts	49
Pielikums	54

Ievads

Vairāku gadsimtu garumā Korejas pussalā valdīja senie cilšu kultūri. Šamanisms bija vienīgā reliģijai līdzīgā parādība, kurai korejiešu tauta sekoja, kamēr 4. gadsimtā tuvās attiecības starp Koreju un to kaimiņu Ķīnu neizraisīja ķīniešu kultūras nonākšanu uz Korejas pussalu. Kopā ar jauno ideju un parāžu pārņemšanu, Korejā ienāca arī jaunas reliģijas – konfuciānisms, daoisms un budisms. Bet, ja daoismam īpašu popularitāti iegūt neizdevās, konfuciānisms un budisms guva ievērojamus panākumus iesakņošanā korejiešu dzīvē, līdz ar to veicinot šamanisma izspiešanu no dominējošās pozīcijas.

Atšķirībā no konfuciānisma, kurš savas vienaldzības un materiālistiskuma dēļ, nevarēja apmierināt cilvēka emocionālo dabu, un kura izplatīšanās un korejiešu tautas atbalsta saņemšana prasīja dažus gadsimtus, budisma vienkāršība, tā spēja pielāgoties apkārtējiem apstākļiem, līdzpastāvēt ar vietējiem ticējumiem, pieņemot dažus no tiem un papildinot tos ar saviem īpatnējiem elementiem, veicināja strauju šīs reliģijas attīstību un izplatīšanos. Budisms kļuva par tik nepieciešamo spēku, kas palīdzēja korejiešu tautai pārvarēt grūtos sadrumstalotības laikus, un veicināja valsts apvienošanu. Kļūstot par valsts ideoloģiju, budisms uzsāka Korejas garīgo un kulturālo attīstību, bet reliģijas ietekme un tās mantojums ir saglabājušies līdz pat mūsdienām. Neskatoties uz to, ka Korejā šī reliģija parādījās daudz vēlāk, nekā Ķīnā, kur tā ienāca no savas dzimtenes Indijas, korejiešiem izdevās ieviest jaunas idejas, izstrādāt jaunus budisma konceptus un pārskatīt vecos, radīt izcilus budistu pārstāvjus, ka arī atstāt neizdzēšamas pēdas budisma vēsturē.

Šī darba mērķis ir izpētīt, kā tieši notika korejiešu budisma attīstīšanās un noriets, un kādu mantojumu reliģijai izdevās atstāt pēc sevis. Kā arī darba ietvaros tiks pētītas īpatnējā korejiešu budisma pamatlicēju Vonhjo un Uisana filozofija un viņu ietekme uz budismu. Lai sasniegtu darba galveno mērķi tiks pētīti sekojoši jautājumi:

1. Kā notika reliģijas nonākšana un tās izplatīšanās Korejā?
2. Kādi faktori veicināja budisma uzplaukumu un turpmāku budisma pārstāvju vajāšanu, kas noveda pie reliģijas norieta?
3. Kā un kāpēc Vonhjo un Uisans aizsāka savu garīgo ceļu?
4. Ar ko atšķīrās abu filozofu budisma mācības sludināšanas pieejas un kā tās ietekmēja budismu?
5. Kādi bija galvenā korejiešu budisma mantojuma Tripitakas Koreanas izveides priekšnosacījumi, un kāds bija tās izveides process?
6. Kādi faktori veicināja šī mantojuma nonākšanu līdz mūsdienām?

Darbs sastāv no trim nodaļām, vairākām apakšnodaļām un pielikuma. Pirmā nodaļa ir veltīta korejiešu budisma vēsturei, t.i. reliģijas ienākšanai Korejas pussalā, tās attīstībai un izplatīšanās gaitai, kā arī šeit tiek aprakstītas budisma attiecības ar citām reliģijām – šamanismu un konfuciānismu, kas kopā ar budismu līdzpastāvēja sākot no Trīs Karaļvalstu perioda.

Otrajā nodaļā ir aprakstītas divu korejiešu budisma pārstāvju biogrāfijas, viņu mācība un filozofiskie jauninājumi.

Trešā nodaļa ir veltīta korejiešu budisma kanona versijas izstrādāšanas pētījumam un korejiešu budistu tempļu arhitektūras elementu pārskatam.

Līdzās konfuciānismam, kura ietekme joprojām ir jūtama korejiešu sabiedrības iekārtā, šamanismam, pie kura korejiešu tauta vēršas grūtos brīžos, un ne tik sen ieviestai kristietībai, kurai pievēršas arvien vairāk korejiešu, Budisms joprojām paliek par vienu no izplatītākajām reliģijām Dienvidkorejā. Šī reliģija ir kļuvusi par izpētes avotu, kuram ir veltīta liela uzmanība. Līdz ar to ir aktuāla arī šī darba tēma, jo, pat, ja budisms kā tāds ir labi pazīstams mūsu valstī, par Koreju un to īpatnējo budismu zināms ir ļoti mazs.

1. Budisma ienākšana Korejā, tā izplatīšanās un koeksistence ar citām reliģijām

1.1. Trīs Karaļvalstu – Čoson dinastijas periods

Korejiešu budisma vēsture ir vairāku gadsimtu ilga. Budisms parādījās Korejas pussalā vēlāk nekā to kaimiņvalstī Ķīnā, bet šī jauna reliģija bija spējīga ātri attīstīties un izplatīties, kļūstot par korejiešu tautas neatņemamo dzīves aspektu, kas vairākus gadsimtus valdīja par visu Koreju.

1.1.1. Budisma ienākšana Korejā Trīs Karaļvalstu periodā

Budisma ienākšana Korejā bija neizbēgama. Kad budisms Ķīnā piedzīvoja savu uzplaukumu, tuvās attiecības starp Koreju un Ķīnu veicināja jauno ideju, paražu un reliģiju pārnesanu no vienas valsts uz otru. Budisma izplatīšanās nosacījumi Korejā bija diezgan labvēlīgi: jauna reliģija piesaistīja cilvēkus ar savu mācību mīlēt un palīdzēt citiem, nedomājot par sevi; nebaidīties no nāves, jo tieši bailes no nāves atņem mums iespēju dzīvot harmonijā; un vienmēr atcerēties, ka cilvēks pats atbild par savu rīcību un domām, un tikai tāds cilvēks, kurš to visu apzinās, dzīvo pilnvērtīgu dzīvi. Turklāt budisms atbalstīja ideju par cilvēku vienlīdzību. Šī ideja saistīja korejiešus, par cik atšķirība starp tā laika sabiedriskajiem slāņiem bija jūtama¹.

Kad 4. gadsimta otrajā pusē budisms ienāca no Ķīnas Korejā, Korejas pussala bija sadalīta uz trim karalistēm – *Kogurjo* (Goguryeo; 고구려)², *Šilla* (Silla; 신라)³ un *Bekče* (Baekje; 백제)⁴ (skat. piel. att. Nr. 1), kur katra karaliskā ģimene mēģināja nostiprināt savu varu un iznīcināt ciltis, kas apdraudēja viņu autoritāti. Ienākot Korejā, budisms atnesa sev līdzī ne tikai progresīvo Ķīnas kultūru, bet arī politiski vienojošo spēku,⁵ kas dažus gadsimtus vēlāk veicināja karalistu apvienošanu zem Šillas karalistes.

Budisma attīstīšanu Korejā veicināja četri labvēlīgi nosacījumi:

¹ Волков С.В. *Ранняя история буддизма в Корее*, Москва, «Наука», 1985.
<http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000011/st007.shtml> [skatīts 07.02.2016.]

² Kogurjo (37 p.m.ē–668)

³ Šilla (57 p.m.ē–935)

⁴ Bekče (18 p.m.ē–660)

⁵ Keel, H.S. *Word and Wordlessness: The Spirit of Korean Buddhism*, Korean Journal, Vol.33. No.3, 1993 (p. 13)

Pirmkārt, budisma attīstīšana sakrita ar valsts aparāta tapšanu. Tā kā budisms tiecās pēc brīvības no sabiedrībā valdošās iekārtas, tas nebija piemērots valsts pārvaldei, tomēr valdošajam sabiedriskajam slānim budisms likās daudz pievilcīgāks, nekā bijušie cilšu kultī.⁶

Otrkārt, kad Trīs Karaļvalstis, uz kurām bija sadalīta Korejas pussala, cīnījās savā starpā par dominēšanu, budismam bija visi priekšnosacījumi, lai kļūtu par spēku, kas varētu apvienot karojošās karalistes⁷.

Treškārt, budisms negāja pretrunā ar Korejas galveno sociālo slāņu interesēm. Zemniekus budismā vilināja ideja par sociālo vienlīdzību un piederība pie mūku kopienas, kas sniedza patvērumu no kara un aplaupīšanas, ka arī atbrīvoja kopienas biedrus no nodokļu maksāšanās un nodevām. Bet ierēdņiem un valsts varai budisma ideoloģija, kas sludināja paklausību, bija izdevīga pateicoties tam, ka tā apspieda iespējamo sociālo protestu. Vienīgais slānis, kuram varēja būt iebildumi pret budismu, bija aristokrātija, kas joprojām turējās pie veciem cilšu kultiem, taču pret budismu tā aktīvi necīnījās.⁸

Četrkārt, tajā laikā Korejā nebija nevienas reliģiski ideoloģiskas sistēmas, kas varētu konkurēt ar budismu, jo konfuciānisms ienāca Korejā gandrīz vienlaicīgi ar budismu, bet daoisms, vēl viena ķīniešu ideoloģija, ienāca pussalā simts gadus vēlāk.⁹

Pirmā no Trim Karalistēm, kurā budisms sāka izplatīties, bija *Kogurjo*. 372. gadā Ķīnas *Cjaņ Cjiņ* (Qián Qín; 前秦)¹⁰ valsts imperators Fu Dzjaņ (Fú Jiān; 苻堅)¹¹ aizsūtīja pie *Kogurjo* karaļa Sosurima (Sosurim; 소수림)¹² budistu priesteri Sundo (Sundo; 순도)¹³, kurš sev līdzi paņēma svētos rakstus un Budas attēlus. Tajā paša gadā karalis Sosurims oficiāli pieņēma budismu.¹⁴ Daži Dienvidkorejas autori uzskata, ka budisms ienāca *Kogurjo* vairākus gadus pirms Sundo ierašanās un izplātījās tur pirms tās oficiālās pieņemšanas. Šis uzskats balstās uz tā, ka 1. gadsimtā p.m.ē budisms ienāca Ķīnā no Centrālāzijas, un, ievērojot, ka *Kogurjo* vienmēr ir bijusi tuvās attiecībās ar to kaimiņvalstu Ķīnu, var pieņemt, ka budisms varēja sasniegt Koreju pirms 4. gadsimta beigām. Bet tā kā nekādu liecību, kas apstiprinātu budisma izplatīšanos pirms 4. gadsimta nepastāv, par budisma sākumu tiek uzskatīts 372. gads.¹⁵

⁶ Волков С.В. *Ранняя история буддизма в Корее*, Москва, «Наука», 1985.

<http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000011/st007.shtml> [skatīts 07.02.2016.]

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Cjaņ Cjiņ (351-394) – viena no sešpadsmit barbaru valstīm

¹¹ Fu Dzjaņ (337-385) – valdīšanas periods – 357–385.g.

¹² Karalis Sosurims (?–384) – septiņpadsmitais *Kogurjo* valdnieks; valdīšanas periods – 371–384.g.

¹³ Sundo (?–?) – budistu mūks, kas ieradās Korejā kopā ar vēstnieku no Cjaņ Cjiņ valsts. Nav īsti skaidrs, vai viņš pats ir bijis ķīniecis, jo dažos avotos viņu piemin gan kā ķīniešu mūku, gan ka indiešu mūku.

¹⁴ Keel, S. *Buddhism and Political Power in Korean History*, The Journal Of The International Association Of Buddhist Studies, Volume 1, No 1, University of Wisconsin, Madison, USA, 1978. (11. lpp)

¹⁵ Волков С.В. *Ранняя история буддизма в Корее (сангха и государство)*, Москва, «Наука», 1985.

Budisma izplatīšanās *Bekčē* sākās 12 gadus vēlāk. 384. gadā indiešu budistu mūks Maranants (Marananta; 마라난타) ierādās *Bekčē* no *Austrumu Dzjiņ* dinastijas (Dong Jin cháo; 東晉朝)¹⁶, kur viņu sirsnīgi sagaidīja karalis Čimnju (Chimnyu; 침류)¹⁷. Karalis Čimnju bija pirmais no *Bekče* karaļiem, kurš oficiāli pieņēma budismu. Nākamajā gadā *Bekče* galvaspilsētā Virjesonā (Wiryeseong; 위례성) tika uzcelts pirmais budistu templis, kur sāka dzīvot kļuvušie par jauniem budistu mūkiem deviņi vietēji iedzīvotāji.¹⁸ Citi *Bekče* karaļi, kas atbalstīja budismu, bija karalis Ašins (Asin; 아신)¹⁹, kurš budistu karmas doktrīnā saskatīja vienkāršu ideju kā sasniegt laimi, kura būtu saprotama tautai, un karalis Sons (Seong; 성)²⁰, kurš 545. gadā, lai pārliecinātu cilvēkus, ka Buda parādīs viņiem ceļu uz apgaismību, uzcēla lielu Budas statuju.²¹

Tā kā *Šillas* karaliste atradās Korejas pussalas dienvidrietumos, tās ģeogrāfiskais stāvoklis, kas traucēja *Šillas* sakariem ar Ķīnu, kavēja ne tikai ķīniešu kultūras elementu ienākšanu, bet arī budisma ieviešanu. Pirmais budistu mūks, kas ievada budismu karalistē, bija *Kogurjo* mūks Mukhodža (Mookhoja; 목호자)²², taču visi mēģinājumi iepazīstināt vietējos cilvēkus ar jaunu reliģiju cieta neveiksmi aristokrātijas pretestības dēļ. Oficiālā budisma pieņemšana *Šillā* tiek aprakstīta "*Trīs Karaļvalstu Vēsture*" (Samguk Sagi; 삼국사기)²³ un "*Trīs Karaļvalstu Hronikas*" (Samguk Yusa; 삼국유사)²⁴. Stāsts par budisma pieņemšanu abās grāmatās atšķiras, taču tā galvenā ideja paliek nemainīga:

"Reiz karalis Pophuns (Beopheung; 법흥)²⁵, sēžot savā tronī, paskatījās pa logu uz savām austrumzemēm un teica: "Es gribu, lai mana tauta varētu nožēlot savus grēkus, saņemt svētību un izbaudīt laimi. Tāpēc es gribu pieņemt budismu, lai mana sirds būtu mierīga, bet man nav

<http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000011/st008.shtml> [skatīts 07.02.2016.]

¹⁶ Dun Dzjiņ dinastija (317–420) – sena Ķīnas dinastija

¹⁷ Čimnju (331–385) – piecpadsmītais *Bekče* karalis; valdīšanas periods – 384–385.g

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Karalis Ašins (?–405) – septiņpadsmitais *Bekče* karalis; valdīšanas periods – 392–405.g

²⁰ Karalis Sons (?–554) – divdesmit sestais *Bekče* karalis; valdīšanas periods – 523–554.g

²¹ **Koizumi, T.** *Adoption and Adaptation of an Imported Culture: Buddhism in Thailand and Korea*, Society and Culture: Journal of the Socio-Cultural Institute of Ryukoku University, Vol. 6, 2004 (186. lpp)

²² Mukhodža (?–?) – viņš ierādās *Šillā* Karaļa Nuļči valdīšanas laikā (417–457)

²³ "*Trīs Karaļvalstu Vēsture*" – *Trīs Karaļvalstu* vēsturiskie ieraksti, kas bija publicēti 1145. gadā; to autors ir Kims Bušiks (Kim Busik; 김부식) (1075–1151) – valstsvīrs, ģenerālis, rakstnieks un konfuciānisma piekritējs.

²⁴ "*Trīs Karaļvalstu Hronikas*" – *Trīs Karaļvalstu* leģendu, teiku un vēsturisku ierakstu kolekcija, publicēta 1512. gadā; tās autors ir Irjons (Iryeon; 일연) (1206–1289) – budistu mūks.

²⁵ Karalis Pophuns (487–540) – divdesmit trešais *Šillas* karalis; valdīšanas periods – 514–540.g

neviena, kurš varētu mani atbalstīt.” Karaļa galmā bija viens ierēdnis, Paks Jomčoks (Park Yeomchok; 박염촉), kurš, ieskatoties karaļu sejā, teica: “Uzticīgs pavalstnieks mirs par savu valsti, bet taisns cilvēks mirs par savu karali. Ja Jūs man nocirtīsiet galvu, manā asiņu straumē cilvēki redzēs brīnumu un tajā pašā brīdī metīsies pie Jūsu kājām, pieņemot budismu.” Kad karalis sāka pretoties viņa pašuzpurēšanās idejai, Jomčoks pierunāja karali, sakot: “Viena cilvēka zemes dzīve ir svarīga, bet daudzu cilvēku mūžīgās dzīves ir vēl svarīgākas. Ja es šodien pazustu kopā ar rīta rasu, tad rīt ticība budismam celtos kopā ar liesmojošu sauli, un tad Jūsu sirds nomierinātos.” Karalis izpildīja Jomčoka lūgumu un pavelēja nocirst viņam galvu. Kad karaļa pavēle bija izpildīta, sarkano asiņu vietā no ierēdņa kakla izšļācās asinis baltas kā piens. Pēkšņi debesis satumsa un sākās negaiss, zivis izlēca no ūdens un pērtiķi, nobaidoties, sāka spalgi kliegt, un likās, ka debess un zeme samainījās vietām. Pēc šī brīnuma neviens vairs neiebilda budisma mācībai.”²⁶

528. gadā, pēc Jomčokas pašuzpurēšanās un brīnuma, kas sekoja pēc viņa nāves, budisms tika oficiāli pieņemts Šillas karalistē un, pateicoties galma atbalstam, sāka strauji attīstīties sākot ar karaļa Džinhuna (Jinheung; 진흥)²⁷ valdīšanas laiku.²⁸

1.1.2. Budisma attiecības ar valsts administrāciju

Korejiešu karaļi pieņēma budismu kā līdzekli suverenitātes saglabāšanai, un pārveidoja budisma sākotnējo formu uz budismu, kas aizstāvētu karali un valsti. Korejiešu budisms tika bieži saukts par *hoguk pulgjo* (Hogug Pulgyo; 호국 불교) vai “budisms, kas aizstāv valsti”. *Hoguk pulgjo* pamatprincips bija ticība, ka, ja karalis sekos un virzīs budisma mācību, viņš varēs izbaudīt valsts mieru un labklājību.²⁹

Līdz Čoson dinastijas (Joseon; 대조선국)³⁰ laikiem attiecības starp valsts administrāciju un *sunka* (sangha; 승가)³¹ pārsvarā bija labvēlīgas: budisti tiecās pēc galma atbalsta un patronāžas, savukārt valsts aparāts uzticēja budistu mūkiem dažādu valdības funkciju

²⁶ **Ilyeon / 일연.** *Yeomchok myeolsin / 염촉멸신, Hangeul Samguk Yusa / 한글 삼국유사, Hanbulhakyesa / 한불학예사, 2013.*

²⁷ Karaļis Džinhuns (526–576) – divdesmit ceturtais Šillas karalis; valdīšanas periods – 540–476.g

²⁸ **Kwon S.N.** *History of Korean Buddhism*, Korea Journal, Vol.4. No.5 May, Seoul, 1964. (9. lpp)

²⁹ **Keel, S.** *Buddhism and Political Power in Korean History*, The Journal Of The International Association Of Buddhist Studies, Volume 1, No 1, University of Wisconsin, Madison, USA, 1978. (10. lpp)

³⁰ Čoson dinastija (1392–1897) – pēdējā un viss ilgstošā Korejas dinastija

³¹ Sunka – budistu reliģiska kopiena

izpildīšanu un kulta rituālu veikšanu. Šādi rituāli bija orientēti uz lūgšanām pret dabas katastrofām un karaļu slimībām. “*Trīs Karaļvalstu Vēsturē*” ir ieraksts no 715. gada, kurā ir teikts, ka 6. mēnesī bija ārkārtīgs sausums, tāpēc karalis Sondoks (Seongdeok; 성덕)³² uzaicināja mūku-vientuļnieku Ihjo (Yi Hyo; 이효) uz galmu, lai viņš pie Imčon (Imcheon-sa; 임천사) tempļa blakus esošā dīķa lūgtu pēc lietus. Pateicoties viņa lūgšanai, lietus lija desmit dienas pēc kārtas.³³ Bet 830. gada 4. mēnesī, kad karalis Hundoks (Heungdeok; 흥덕)³⁴ bija slims, viņš pavēlēja veikt lūgšanas rituālu un 150 cilvēkiem deva atļauju kļūt par budistu mūkiem.³⁵

Veicot rituālus valsts labā un pildot karaļa uzdevumus, mūki iesaistījās arī militārajās lietās. Viņi aktīvi nodarbojās ar spiegošanu un piedalījās kaujās. Piemēram, 475. gadā *Kogurjo* karalis Džansu (Jangsu; 장수)³⁶ aizsūtīja uz *Bekče* budistu mūku, lai ar viņa palīdzību novājinātu karalisti. Mūks pārliecināja *Bekče* karali uzcelt jaunus budistu tempļus un pilis, kā arī atjaunot karaliskās kapenes. Kad *Bekčē* sākās krīze, *Kogurjo* izmantoja šo iespēju un uzbruka karalistei, kā rezultātā *Bekče* galvaspilsēta krita, un tās karalis tika nogalināts.³⁷ Budistu mūku piedalīšanās kaujās liecina par to, ka viņu uzticība karaļiem bija svarīgāka par budisma principu neiejaukties lauzu lietās.

Korjo (Goryeo; 고려)³⁸ dinastijas laikā tika izveidota mūku eksāmenu sistēma *sunkwa* (seungkwa; 승과). Nokārtojot eksāmenu, mūki varēja kāpt pa dienesta ierēdņa karjeras kāpnēm, bet tie, kas nenokārtoja eksāmenu, turpmāk nevarēja kļūt par klostera abatiem. Valsts pārvalde uzskatīja, ka tapāt kā ministri pilda savus administrācijas pienākumus, budistu mūkiem jāpilda savus, t.i. jāveic rituālus un jādod garīgus padomus.³⁹

No Trīs Karaļvalstu perioda līdz pat *Čoson* dinastijai labu attiecību uzturēšana bija izdevīga gan budistu kopienai, gan valsts administrācijai – budisms nodrošināja valsts garīgo

³² Karalis Sondoks (691–737) – trīsdesmit trešais Šillas karalis; valdīšanas periods – 702–737.g

³³ **Kim, B.S / 김부식. 삼국사기 / Samguk Sagi.**

<http://db.history.go.kr/item/level.do?itemId=sg&setId=5098&position=628> [skatīts 28.02.2016.]

³⁴ Karalis Hundoks (777–836) – četrdesmit otrais Šillas karalis; valdīšanas periods – 826–836.g

³⁵ **Kim, B.S / 김부식. 삼국사기 / Samguk Sagi.**

http://db.history.go.kr/item/level.do?levelId=sg_010r_0060_0170 [skatīts 28.02.2016.]

³⁶ Karalis Džansu (394–491) – divdesmitais *Kogurjo* karalis; valdīšanas periods – 413–491.g

³⁷ **Lewis R. L., Yu C.S. Introduction of Buddhism to Korea: New Cultural Patterns**, Jain Publishing Company, USA, 1989 (148. lpp)

³⁸ *Korjo* (918–1392)

³⁹ **Keel, S. Buddhism and Political Power in Korean History**, The Journal Of The International Association Of Buddhist Studies, Volume 1, No 1, University of Wisconsin, Madison, USA, 1978. (17. lpp)

stabilitāti, savukārt valsts pārvalde nodrošināja klosteru aizsardzību un finansiālo atbalstu, tādējādi veicinot reliģijas attīstību un uzplaukumu.

1.1.3. Budisma uzplaukums Vienotās Šillas – Korjo dinastijas periodā

*Vienotās Šillas*⁴⁰ un *Korjo* dinastijas periods skaitās korejiešu budisma zelta laikmets. Budisms ne tikai kļuva par valsts ideoloģiju, bet arī sāka strauji attīstīties, pateicoties karaļa, aristokrātijas un parasto cilvēku atbalstam. Daudzi karaliskās ģimenes locekļi un aristokrātijas pārstāvji devās uz Ķīnu ar mērķi apgūt budisma mācību un atgriežoties Korejā, ieviesa daudzas jaunas budisma sekas.

Tajā laikā valsts pārvalde oficiāli finansēja budistu tempļu celšanu, svēto rakstu iespiešanu, kā arī atbalstīja dažādus festivālus. Piemēram, katru gadu pirmā mēneša 15. datumā tika rīkots *Jondunhoi* (Yeondeunghoe; 연등회)⁴¹ festivāls, kura ietvaros cilvēki iededza laternas, kas tika izkārtas ārpus mājām, valdības iestādēm un ielās. Laternu daudzums, kas tika izkārtas ārpus mājām, simbolizēja cik bērnu dzīvo šajās mājās.

Vienotās Šillas budisms tika raksturots kā lūgšanas reliģija, tāpēc dažādi rituāli bija mūku prakses galvenais aspekts. Viena no tādām praksēm bija *Samdžanvoļ šinans* (Samjangwol Sinang; 삼장월 신앙)⁴², kad trešajā, piektajā un devītajā mēnesī cilvēkiem vajadzēja darīt labus darbus un izvārties no jebkuras dzīvas būtnes nogalināšanas. Šī prakse kļuva tik plaši izplatīta, ka tā pat ietekmēja valsts politiku, un karalis Sondoks divas reizes aizliedza dzīvnieku nogalināšanu⁴³.

Vienotās Šillas un *Korjo* dinastijas periodā kopā ar budismu sāka attīstīties literatūra, vizuāla māksla un tēlniecība. Nelielas budas un bodhisatvas⁴⁴ figūriņas, izgatavotas no bronzas, tika izmantotas lūgšanu rituālos, kā arī tika izmantotas privātajos altāros. No 6. gadsimta budas attēliem kļuva raksturīgas tādas iezīmes, kā korejiešu platās sejas ar augstiem vaigu kauliem un simetriski kārtots apģērbs, kas apslēpa abus plecus. *Korjo* dinastijas laikā budas figūriņas sāka izgatavot ne tikai no bronzas un granīta, bet arī no koka un māla (sk. piel. att. Nr. 2-3).⁴⁵

⁴⁰ Vienotā Šilla (668–935)

⁴¹ Jondunhoi - Lotosa Laternu festivāls, kura laikā tiek svinēta Budas dzimšanas diena, tiek rīkots arī mūsdienās ne tikai Korejā, bet arī daudzās citās Āzijas valstīs – Taivāna, Ķīnā, Indijā, Taizemē, u.c.

⁴² Samdžanvoļ Šinans – ticība Trīs Pilniem Mēnešiem

⁴³ **Lancaster, L. R., Yu, C. S.** *Assimilation of Buddhism in Korea: Religious Maturity and Innovation in the Silla Dynasty*, Jain Publishing Company, 1991. (21. lpp)

⁴⁴ Bodhisatva – būtne, kas sasniedzot apgaismību un pilnās laimes stāvokli, atteicās no pārvēršanās par Budu, lai glābtu no ciešanām citas dzīvās būtnes.

⁴⁵ **Pak, Y.S.** *Buddhist Art in Korea*, KOREAN ART SOCIETY JOURNAL, Vol. 3, 2011. (64. lpp)

Budisma uzplaukuma laikā savu popularitāti iemantoja arī gleznas, uz kurām tika attēloti Buda *Namu Amitabuls* (Namu Amitabul; 나무아미타불)⁴⁶ (sk. piel. att. Nr. 4), bodhisatvas *Kvanseumbosals* (Kwan Seum Bosal; 관세음보살)⁴⁷ (sk. piel. att. Nr. 5) un *Džidžanbosals* (Ji Jang Bosal; 지장보살)⁴⁸ (sk. piel. att. Nr. 6). Šādas gleznas bija attēlotas uz dažāda izmēra zīda vīstokļiem, kuru izmērs bija atkarīgs no gleznas izmantošanas: mazus vīstokļus izmantoja kā privātus altārus, bet lielie – bija piemēroti tempļiem. Attēlu uzmetumam izmantoja sarkanu vai melnu tinti, bet visu pārējo zīmēja ar cinobra sarkano, malahīta zaļo un svina balto minerālu krāsām. Lai izceltu Budas konkrētas ķermeņa daļas un dekoratīvos elementus, tika izmantots zelts.⁴⁹

Budistu klosteri bija atbrīvoti no nodokļu maksāšanas, bet pateicoties tējas, rīsa un mājlopu audzēšanai un attiecīgās preces pārdošanai tie kļuva turīgi. Mēdza gadīties, ka budistu mūki ieguva politisku varu, tāpēc bieži vien ģimenes sūtīja vienu no dēliem uz klosteri, lai tas kļūst par mūku. “*Trīs Karaļvalstu Hronikās*” ir teikts, ka 7. gadsimtā 8 no 10 ģimenēm gribēja, lai viņu bērni kļūtu par mūkiem, līdz ar to katru gadu mūku skaits tikai palielinājās. Daudzi no korejiešu mūkiem nāca no parastām ģimenēm, kurus budisms piesaistīja ar atbrīvošanu no militārās un darba klausības. Bet tie aristokrātijas pārstāvji, kas budisma mācības dēļ kļuva par priesteriem, tika uzskatīti par budistu eliti, kas reprezentēja korejiešu budismu. Lielākoties izcilākie budisma sludinātāji nāca no aristokrātu ģimenēm.⁵⁰

1.1.4. Budisma noriets Čoson dinastijas laikā

Čoson dinastijas periodā budisms sāka piedzīvot norieta laikus. Piecus gadsimtus budisms cieta no valsts politikas, kas bija vērsta pret budismu. Tikai karaļu Sedžo (Sejo; 세조)⁵¹, Mjondžona (Myeongjong; 명종)⁵² un Sundžo (Sunjo; 순조)⁵³ valdīšanas laikā tika veikti mēģinājumi atdzīvināt budisma ideoloģiju.⁵⁴

⁴⁶ Namu Amitabuls – korejiešu Buda Amitābha

⁴⁷ Kvanseumbosals – korejiešu līdzjūtības bodhisatva Avalokitešvara, kas palīdz tiem, kas vēlas tikt uz Tīro Zemi.

⁴⁸ Džidžanbosals – bodhisatva, kas glābj mirušo cilvēku dvēseles no elles mokām un pavada tos uz Tīro Zemi.

⁴⁹ Ibid. (65. lpp)

⁵⁰ Волков С.В. *Ранняя история буддизма в Корее*, Москва, «Наука», 1985.

<http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000011/st016.shtml> [skatīts 07.02.2016.]

⁵¹ Karalis Sēdžo (1417–1468) – septītais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1455–1468

⁵² Karalis Mjondžons (1534–1567) – trīspadsmitais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1545–1567

⁵³ Karalis Sundžo (1790–1834) – divdesmit trešais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1800–1834

⁵⁴ Kwon S.N. *History of Korean Buddhism*, Korea Journal, Vol.4. No.5 May, Seoul, 1964. (12. lpp)

Lai gan Čoson dinastijas dibinātājs Ļi Songje (Yi Seong-gye; 이성계)⁵⁵ pats bija budists, mainoties sabiedriski ekonomiskai struktūrai un politiskajai varai, budisma noriets bija neizbēgams. Karalis Tēdžo atcēla budistu kopienas atbrīvošanu no nodokļu maksāšanas, aizliedza jaunu tempļu būvēšanu un ievēda mūku licences sistēmu *točopdže* (docheopje; 도첩제)⁵⁶. Savukārt karalis Tēdžons (Taejong; 태종)⁵⁷ radikāli samazināja tempļu skaitu, konfiscēja tiem piederošo zemi un vergus, kā arī sekularizēja daudzus mūkus. Vēl viens karalis, karalis Sondžons (Seongjong; 성종)⁵⁸, kurš bija dedzīgs konfuciānisma piekritējs, pilnīgi aizliedza cilvēkiem kļūt par mūkiem un aizstāja budistu rituālus ar neo-konfūcisma ceremonijām, bet slavens despots karalis Jonsanguns (Yeonsangun; 연산군)⁵⁹ aizliedza piecu gadsimtu vecu mūku eksaminēšanas sistēmu, kā arī pārtrauca jebkādu sadarbību starp budismu un valsts pārvaldi.⁶⁰ Budistu priesteri, lai izvairītos no valsts administrācijas vajāšanas, bija spiesti bēgt uz tempļiem, kas atradās kalnos, tālu no pilsētām, un kopš tā laikā budisms zaudēja saikni ar korejiešu tautu.

1.2. Budisma attiecības ar citām reliģijām Korejā

Žurnālists G. Halberts⁶¹, spriežot par Korejas reliģijām un māņticību, ievēroja, ka dzīves sociālajā sfērā korejieši ir konfuciānisti, filozofiskā ziņā budisti, un dievu godinātāji grūtību brīžos.⁶² Viņa apgalvojums precīzi raksturo Korejas sabiedrību, ka arī norāda uz ietekmīgākajām reliģijām Korejas vēsturē. Vairāk nekā tūkstoš gadu ilgajā Korejas vēstures laikā korejieši pārņēma daudzas reliģijas, bet tikai šamanisms, budisms un konfuciānisms bija pietiekami spēcīgi, lai valdītu par Korejas pussalu.

⁵⁵ Ļi Songje jeb Karalis Tēdžo (1335–1408) – pirmais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1392–1398

⁵⁶ Točopdže sistēma – “jā tu vēlies kļūt par budistu mūku, tev jāmaksā valstij. Ja tev nav naudas, tu nekļūsi par mūku”

⁵⁷ Karalis Tēdžons (1367-1422) – trešais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1400–1418

⁵⁸ Karalis Sondžons (1457-1494) – devītais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1469–1494

⁵⁹ Karalis Jonsanguns (1476- 1506) – desmitais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1494– 1506

⁶⁰ **Keel, H.S.** *Word and Wordlessness: The Spirit of Korean Buddhism*, Korean Journal, Vol.33. No.3, 1993 (14. lpp)

⁶¹ G. Halberts (1863–1949) – amerikāņu žurnālists, politiķis un misionārs Korejā

⁶² **Hulbert, H.B.** *The passing of Korea*, Doubleday, Page & Company, New York, US, 1906. (403.-404. lpp)

1.2.1. Korejiešu budisma un šamanisma sinkrētisms

Svešo filozofisko reliģiju ienākšana Korejā nenoveda pie pilnīgas atteikšanas no vietējās reliģijas – šamanisma vai *mugjo* (Mugyo; 무교), kas tajā laikā bija jau pārāk stipri iesakņojusies ne tikai parasto cilvēku, bet arī augstākā slāņa pārstāvju dzīvēs, lai varētu dažu gadsimtu laikā pilnīgi atnest vietējos ticējumus.

Budisma izplatīšanos veicināja tā ārkārtīgā iecietība citu ticību lietās, pateicoties kurai budisms bija spējīgs līdzpastāvēt dažādiem vietējiem reliģiskajiem kultiem saplūstot ar tiem kopā. No vienas puses, budisms bagātināja vietējos ticējumus ar saviem īpatnējiem elementiem, bet no otras puses, tas pielāgojās svešai reliģijai, un kā rezultātā ar laiku tautas ticējumi un budisms arvien stiprāk tuvinājās viens otram, veidojot īpatnēju korejiešu budismu. Piemēram, cilvēki joprojām desmitajā mēness dienā upurēja Debesīm, un galvenās priestera funkcijas pildīja karalis. Pēc budisma ienākšanas *Šillas* karalistē, Dibinātāja⁶³ kults nezaudēja savu nozīmību, un karaļi tāpat turpināja savā otrajā valdīšanas gadā upurēt senčiem.⁶⁴

Daudzi kalni, kurus šamanisma piekritēji uzskatīja par svētiem, pēc jaunās reliģijas ienākšanas kļuva par budistu tempļu uzbūves vietām. Līdzās tempļu un *pagodu*⁶⁵ celšanai liela uzmanība tika pievērsta īpašo svētvietu būvēšanai, kurās cilvēki upurēja gariem, kuri saskaņā ar ticējumiem, aizsargāja *Kogurjo*.⁶⁶ Viena no tādām godināšanas vietām ir *sanšingaks* (sanshingak; 산신각) (sk. piel. att. Nr. 7) – svētnīca budistu templī veltīta *Sanšinam* (Sanshin; 산신)⁶⁷ (sk. piel. att. Nr. 8). Ir zināms, ka šādas svētnīcas sāka parādīties tempļos aptuveni 7. gadsimtā un tika popularizētas 9. gadsimtā. Kopā ar *Sanšinu* svētnīcā godināja arī *Čilsonu* (Chilseong; 칠성)⁶⁸ (sk. piel. att. Nr. 9) un *Toksonu* (Dokseong; 독성)⁶⁹ (sk. piel. att. Nr. 10)⁷⁰.

Kamēr *sanšingaks* ir šamanisma elementa piemērs, kas nonāca budismā, *Džesoks* (Jeseok; 제석) ir viens no elementiem, kas no budisma ienāca šamanismā. Budismā *Džesoks* simbolizē dievību, kuras pienākums ir *dharmas*⁷¹ sargāšana. Šamanisms pārņēma šo dievību kā šamaņu

⁶³ Šillas dibinātājs bija Paks Hjokkose (69.p.m.ē-4)

⁶⁴ Волков С.В. *Ранняя история буддизма в Корее*, Москва, «Наука», 1985.
<http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000011/st007.shtml> [skatīts 07.02.2016.]

⁶⁵ Pagoda – krāšņi dekorēts tornis ar daudzpakāpju jumtiem, kur glabās Budas ķermeņus vai tas daļas.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Sanšins jeb Kalnu gars – šamaņu dievība

⁶⁸ Čilsons jeb Septiņas Zvaigznes – senie korejieši ticēja, ka septiņas zvaigznes, kas spīdēja debesīs visspilgtāk, aizsargāja viņus no nelaimes.

⁶⁹ Toksons jeb Vientuļnieks – budistu izcelsmes šamaņu dievība; pēc leģendas par savu vieglprātīgu brīnumu radīšanu Toksons bija piespiests pavadīt uz zemes vairāk nekā 5. miljardu gadu.

⁷⁰ Kim, H.K. *Syncretism of Buddhism and Shamanism in Korea*, Hogarth. Seoul, 2002.

⁷¹ Dharma - Budas mācība

garu, kurš nodrošināja ilgu dzīvi un bagātu ražu. Korejiešu šamaņu rituālos *Džesosks* uzstājās arī kā Debesu dievs. Šī dievība ienāca šamanismā un kļuva par šamanisma centrālo tēlu *Korjo* dinastijas otrajā pusē.⁷²

Korejiešu māņticība ir vēl viens vietējo ticējumu un budisma saplūšanas piemērs. Korejieši ticēja, ka par katru mūsu dzīves gadu, sākot no 10 līdz 64 gadu vecumam, valda zvaigznes, no kurām ir atkarīgs, kā cilvēkam jāīkvojās, lai nodrošinātu sev veiksmi, laimi un veselību. Piemēram, vienpadsmit gadu vecumā zēnus ietekmē Saturns un viņu patrons ir budistu dievība *Jurabosals* (Yuraposal; 유라보살). Šajā vecumā īpaša uzmanība viņiem jāpievērš veselībai. Meitenes vienpadsmit gadu vecumā ietekmē Marss, bet viņu patrons ir budistu dievība *Kvanumbosals* (Kwaneumposal; 관음보살). Meiteņu pienākums šajā laikā ir izturēties pret dieviem ar cieņu. Šāda māņticība sākās no desmit gadu vecuma, jo līdz tam vecumam nedrīkstēja laulāties, ka arī zēniem bija aizliegts skūt galvu, lai kļūtu par budistu mūkiem.⁷³

Ienākot Korejā, budisms bija spējīgs dabiski saplūst ar tās vietējo reliģiju – šamanismu, jo budismam nebija nekādu iebildumu pret šamanisma un fetišisma ticējumiem. Pretēji konfūcismam, kas ievērojami mazināja sieviešu lomu sabiedrībā, budisms atbalstīja viņu piedalīšanos šamaņu rituālos. Kad budisms bija tikko ievests *Kogurjo* karalistē, cilvēki mēģināja atrast atbildi uz jautājumu “Kas ir laime?”, un ticēja cēloņu un seku likumam. Iespējams, tieši budisma vairākas līdzības šamanisma ticējumiem kļuva par iemeslu, kāpēc *Kogurjo* cilvēki tik ātri asimilēja jauno reliģiju.

1.2.2. Korejiešu budisma un konfūciānisma koeksistence

Budisms un konfūciānisms cieši līdzpastāvēja sākot no Trīs Karaļvalstu perioda, tādējādi kļūstot par reliģiskiem un politiskiem pretiniekiem, kuri daudzus gadsimtus konkurēja viens ar otru. Ar katru Korejas vēstures periodu attiecības starp budismu un konfūciānismu mainījās: no 4. līdz 13. gadsimtam abas filozofijas mierīgi koeksistēja viena ar otru; 13. gadsimtā viņi nonāca konfliktā, kas ilga divus gadsimtus un noveda pie konfūciānisma dominēšanu no 15. līdz 20. gadsimtam; un tie joprojām līdzpastāv mūsdienā Korejā⁷⁴.

⁷² Ibid.

⁷³ Hulbert, H.B. *The passing of Korea*, Doubleday, Page & Company, New York, US, 1906. (426. lpp)

⁷⁴ Kim, J.M. *Interactions between Buddhism and Confucianism in Medieval Korea*, [http://buddhismandaustralia.com/index.php?title=Interactions between Buddhism and Confucianism in Medieval Korea by Prof. Jongmyung Kim](http://buddhismandaustralia.com/index.php?title=Interactions%20between%20Buddhism%20and%20Confucianism%20in%20Medieval%20Korea%20by%20Prof.%20Jongmyung%20Kim) [skatīts 12.02.2016]

1.2.2.1. Čoson dinastijas konfuciānisma ideoloģija vērsta pret budismu

Budisma un neo-konfūciānisma prakses un mācības kļuva par strīda avotu starp divām filozofijām. Neskatoties uz to, ka budisti vienmēr atbalstīja tādas ētikas pamatprincipus, kā dēla godbijību pret vecākiem un uzticību karalim, kas bija vieni no galvenajiem konfuciānisma stūrakmeņiem, budisma filozofija uzskatīja, ka nedz cieņa pret vecākiem, nedz pavalstnieka lojalitāte nebija neapšaubāma. Šis uzskats radies no ieskata, ka tikai tas, kas ir mūžīgs un nemainīgs, ir patiešām īsts. Budisms uzskatīja, ka cilvēka dabai ir tendence mainīties - gan bērnu un vecāku, gan valdnieka un viņa pavalstnieka lomas sabiedrībā ar laiku mainās - līdz ar to mainās arī attiecības starp cilvēkiem, tādējādi tas nevar būt reālas. Šī ideja apdraudēja konfuciānisma uzskatu par pasauli un cilvēka vietu tajā, jo konfuciānisma galvenā ideja vēsta, ka tieši attiecības definē īstenību un cilvēka esamību. Konfuciānismā tu esi tava mijiedarbība ar apkārtējiem cilvēkiem. Tu esi ierēdnis, tēvs vai māte, bērns vai skolotājs, utt. "Tu" nepastāv ārpus šīm lomām, tādēļ cilvēka attiecības ir ne tikai patiesās, bet tās definē realitāti.⁷⁵

Konfuciānisma piekritēji ticēja, ka budisms neļāva cilvēkiem izprast konfuciānisma ētikas principus un morāli. Kvens Guns (Kwon Geun; 권근)⁷⁶ kritizēja budismu par to, ka tas mudināja cilvēkus atnest ētiku un morāli, un atstāt karali un vecākus, doktrīnu, kas bija nozīmīga visiem konfuciānisma piekritējiem, kuri ticēja, ka cieņa pret vecākiem un lojalitāte karalim bija ētikas pamats. Budisma aicinājums atteikties no visām laicīgām attiecībām un morāles pienākumiem bija pilnīgi nepieņemams.⁷⁷

Pēc konfuciānisma uzskatiem, ideāla sabiedrība sastāv no četriem slāņiem: birokrātiem, lauksaimniekiem, kvalificētiem amatniekiem un tirgotājiem. Bet, tā kā budistu mūki nestrādāja un nepiederēja ne pie vienas no šīm grupām, konfuciānisma piekritēji attiecās pret viņiem kā pret nederīgiem cilvēkiem un pat uzskatīja viņus par kaitīgiem sabiedrībai. Piemēram, Čoi Hans (Choe Hang; 최항)⁷⁸ pieminēja, ka liels mūku skaits paļaujas uz lauksaimniekiem un sievietēm, kad viņiem ir vajadzīga pārtika un apģērbs. Tādējādi viņi apgrūtina parasto cilvēku dzīvi un kaitē valsts ekonomikai.⁷⁹

⁷⁵ Baker, D. *Toegye and the Koreanization of Neo-Confucianism*, International Conference on Toegye Studies, Korea, 2011

https://www.academia.edu/813892/Toegye_and_the_Koreanization_of_Confucianism [skatīts 12.02.2016]

⁷⁶ Kvens Guns (1352–1409) – neokonfūcisma domātājs

⁷⁷ Kim, H.K. *Relationship between Confucianism and Buddhism in Early Chosŏn*, International Journal of Buddhist Thought & Culture February 2005, Vol. 5 (147. lpp)

⁷⁸ Čoi Hans (1409–1474) – izcils valsts ministrs Čoson dinastijas laikā

⁷⁹ Ibid., (148. lpp)

Viens no nozīmīgākajiem korejiešu neo-konfūciānisma domātājiem Čons Dodžons (Jeong Do Jeong; 정도전)⁸⁰ savā traktātā “*Argumentu kopums pret Budu*” (Bulssi Japbyeon; 불씨잡변)⁸¹ vērsās pret budismu par tā uzskatu, ka viss fiziskais ir ilūzija un tikai prāts ir reāls. Viņš bija pārliecināts, ka budisms ir reliģija, kas nicina cilvēku attiecības un viņu ikdienas darīšanas, un augstu vērtē tikai pašaudzināšanu, kuru var sasniegt ar meditācijas palīdzību. Čons Dodžons kritizēja budistus par to, ka tiem trūkst zināšanu par apkārtējo pasauli un pašiem par sevi, kā arī kritizēja viņu pārtikas lūgšanas praksi. Minot, ka dabas katastrofas sekoja budismam pa pēdām, viņš uzskatīja budismu par nelaimju vēstnesi.⁸²

Tomēr pat dedzīgi konfūciānisma piekritēji pilnīgi neatteicās no budisma, bet mēģināja sasniegt vismaz daļēju harmoniju ar to. Piemēram, iepriekš minētie Kvens Guns un Čoi Hans demonstrēja iecietīgu attieksmi pret budismu, kaut arī teorētiski viņi tam pretojās. Abi domātāji uzskatīja, ka budisma praktiskie principi ir saistīti ar prāta trenēšanu, kas arī konfūciānismā tika augstu vērtēti.⁸³

Konfūciānistu teorija par pašaudzināšanu sastāvēja no divām daļām:

1. mācības, kā saglabāt prāta būtību
2. mācības, kā pasargāt prātu no netikumīgu vēlmju ietekmes.

Balstoties uz šo līdzību ar budisma principiem, daži konfūciānisma piekritēji uztvēra budismu, kā mācību, kas koncentrējas uz prātu, un izrādīja vēlmi atrast kompromisu starp budismu un viņu pašu teorijām par pašaudzināšanu.⁸⁴

Konfūciānisma domātājs Kims Suons (Kim Suon; 김수온)⁸⁵ rakstīja, ka “*Buda sacīja, ka mums visiem ir tukšs un mierīgs prāts, ka arī dievbijīga spēja izprast zināšanas... Zināšanas ir kā mēness, kas atspoguļojas ūdenī, kad tas ir mierīgs un tīrs.*” Šajā citātā prāts, kuru nedz prieks, nedz dusmas, nedz skumjas vai baudas vēl nav uzmodinājušas, ir prāts, kas vēl nav sācis strādāt. Tas atsaucās uz iedzimto dabu konfūciānismā. Tādējādi Kims uzskatīja, ka budisma un konfūciānisma cilvēka un prāta dabas izpratne ir identiskas.⁸⁶

Runājot par karaliskajām ģimenēm, jāpiemin, ka daži Čoson dinastijas karaļi tomēr atbalstīja budismu. Karalis Tēdžons turējās pie savas anti-budisma politikas, bet viņa pēcteči

⁸⁰ Džons Dodžons (1342-1398) – politiķis Korjo un Čoson dinastijas laikā

⁸¹ “Bulši Džapbjons” burtiski tulkojot “Budās nieki” – 14. gadsimtā rakstīts kritikas darbs

⁸² **Muller, A. C.** *The Buddhist-Confucian Conflict in the Early Chosŏn and Kihwa's Syncretic Response: The Hyŏn chŏng non*, Annual Meeting of the American Academy of Religion, Chicago, Nov 20, 1994. <http://www.acmuller.net/kor-bud/aar-hcn.html> [skatīts 14.02.2016]

⁸³ **Kim, H.K.** *Relationship between Confucianism and Buddhism in Early Chosŏn*, International Journal of Buddhist Thought & Culture February 2005, Vol. 5 (152. lpp)

⁸⁴ Ibid., (153. lpp)

⁸⁵ Kims Suons (1409-1471)

⁸⁶ Ibid., (154. lpp)

karalis Sedžons (Sejong; 세종)⁸⁷ un karalis Sedžo simpatizēja budismam un bieži vien konfrontēja konfuciānisma domātājus, kuri uzskatīja, ka budisma mācību vajadzētu aizliegt.

Neskatoties uz mēģinājumiem atrast kopīgu valodu un panākt harmoniju starp konfuciānismu un budismu, abu filozofiju vērtību atšķirības un dažādie viedokļi par pasaules kārtību kļuva par budisma un konfuciānisma pretstatījuma iemeslu, kas beidzās ar konfūcisma uzvaru. Gadsimtiem ilgi budismu vērtēja augstāk un to uzskatīja par svarīgāku nekā konfuciānismu, kas bija pārāk vienaldzīgs un materiālistisks, lai apmierinātu cilvēka emocionālo dabu. Tomēr ar laiku situācija pilnīgi mainījās: budisms zaudēja savu pozīciju kā valsts ideoloģija un kādā brīdī pat kļuva par reliģiju, kurai jāseko tikai neizglītotiem cilvēkiem. Kamēr budisms zaudēja savu nozīmīgumu un autoritāti, konfuciānisms kļuva arvien iespaidīgāks un, pēc savas ienākšanās Korejā, dažu gadsimtu laikā sāka dominēt ne tikai valsts administrācijas sistēmā, bet arī sabiedrībā.

⁸⁷ Karalis Sedžons (1397-1450) – ceturtais Čoson dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1418–1450

2. Korejiešu budisma galvenie pamatlicēji

2.1. Vonhjo

Vonhjo (Wonhyo; 원효) (sk. piel. att. Nr. 11) ir viens no izcilākajiem un slavenākajiem korejiešu budistu mūkiem, kura rīcība radīja nesaprašanu un nopēlumu, bet viņa ietekme sniedzās ārpus Korejas pussalas robežām. Vonhjo nebija tipisks budistu mūks, kurš visu savu dzīvi veltīja budisma svēto rakstu izpētei un savu mācekļu apmācīšanai. Viņa zinātkāre ļāva viņam gūt zināšanas ne tikai budismā, bet arī konfuciānismā un daoismā, kas savukārt veidoja viņa unikālo uzskatu par apkartējo pasauli un cilvēka vietu tajā. Vonhjo dzīves filozofija bija *muē* (muae; 무애) jeb “brīvība no jebkādiem šķēršļiem”. Viņš bija brīvs gan fiziski, gan morāli, viņu neierobežoja pat budisma baušļi un noteikumi. Viņš dzīvoja un sludināja budisma mācību tā, kā viņam pašam likās, bija pareizi. Vonhjo nebaidījās no realitātes un neslēpās no tās templī un budistu grāmatās. Gluži otrādi, viņš mēģināja dzēst robežas starp garīgo un pasaulīgo, un atklāti iesaistījās parasto cilvēku darīšanās..

2.1.1. Vonhjo piedzimšana un jaunība

Vonhjo piedzima 617. gadā Buļdzičonā (Puljichon; 불지촌)⁸⁸, Ziemeļu Kjonsan provincē (Gyeongsangbuk-do; 경상북도). Viņa tēvs, valsts pārvaldes ierēdnis Soļ Damnals (Seol Damnal; 설담날), katru dienu kopā ar sievu lūdza Budam bērnu, kamēr vienu nakti viņa sieva sapnī redzēja kā lielākā no zvaigznēm, kā bulta, izdūrās cauri viņas krūtīm. Pārsteigta viņa pamodās un pastāstīja vīram savu sapni, kuru viņš iztulkoja kā bērna piedzimšanas pareģojumu. Un patiešām, pēc dažām dienām sieviete sāka izrādīt grūtniecības pazīmes. Reiz, kad sieviete, būdama grūtniecības pēdējā mēnesī, gāja gar kastaņu aleju, viņai sākās dzemdības. Tā kā atgriezies mājās laika vairs nebija, viņas kalpones nolēma pieņemt dzemdības turpat zem kastaņa koka, kamēr Soļ Damnals stāvēja sievai blakus, lūdzot, lai viss būtu kartībā. Pēkšņi

⁸⁸ “Buļdzičona” tulkojumā no korejiešu valodas nozīme “Budas gara ciemats”. Šis ciemats bija saukts arī kā Baļdzičona (Paljichon; 발지촌), kas nozīme “Gudrības atmodas ciemats”

piecu krāsu mākoņi aizklāja debesis un tajā pašā brīdī atskanēja mazā bērna kliedziens. Vecāki bērnu nosauca par Sodanu (Seodang; 서당), kas ir Vohhjo īstais vārds.⁸⁹

Sodans bija gudrs un talantīgs bērns, kurš, iemācoties kaut ko vienu, varēja saprast uzreiz vairākas lietas. Viņam nebija kāda īpaša skolotāja, kuram viņš sekotu, taču tas netraucēja Sodanam gūt jaunas zināšanas dažādās jomās. Iemācoties jāt ar zirgu un mest šķēpu, viņš iestājas elitāro karavīru pulkā, kas saucās *Hvarana* (Hwarang; 화랑) jeb “Ziedošie Jaunieši”, kas sastāvēja no jauniešiem, kuri apmācību laikā izgāja smagu ķermeņa un prāta trenēšanu, kas balstījās uz budisma, daoisma un konfuciānisma mācībām. Iespējams, tieši šajā laika posmā Sodans nolēma kļūt par budistu mūku, un pieņēma sev reliģisko pseidonīmu Vohhjo, kas nozīmē “spoža rītausma”.

Ķīniešu grāmatā “*Sunu dinastijas slaveno mūku biogrāfijas*” (Sòng Gāosēngchuán; 宋高僧傳)⁹⁰ ir sastopama arī Vohhjo biogrāfija, saskaņā ar kuru Vohhjo kļuva par budistu mūku pēc iniciācijas rituāla *dzjaguanli* (jiāguānlǐ; 加冠禮)⁹¹ apmēram 16 gadu vecumā. Tas ir vienīgais zināmais ieraksts, pēc kura var spriest laika posmu, kad tieši Vohhjo izvēlējās iet garīgo ceļu.⁹²

2.1.2. Ceļš uz apgaismību

Visslavenākā epizode no Vohhjo dzīves ir viņa mēģinājums aiziet uz *Tanu* dinastiju (唐朝; Táng Cháo)⁹³, lai tur mācītos *jogačāra* (yogachara; 요가차라)⁹⁴ budismu. Desmit gadu laikā Vohhjo kopā ar savu draugu, vēl vienu budistu mūku, Uisanu (Uisang; 의상)⁹⁵ (sk. piel. att. Nr. 12) divas reizes mēģināja doties ceļojumā uz Ķīnu, bet tikai otrais mēģinājums bija sekmīgs.

Kad abi mūki pirmo reizi devās ceļā, viņiem izdevās tikt līdz *Kogurjo* un Ķīnas robežai - Rjaoduna pussalai (Ryaodung Bando; 랴오둥 반도)⁹⁶, kas bija galvenais transporta ceļš starp

⁸⁹ **Ilyeon / 일연.** *Wonhyo bulgi / 원효불기, Hangeul Samguk Yusa / 한글 삼국유사*, Hanbulhake / 한불학예사, 2013.

⁹⁰ “Sun Gaosendžuan” - Tanu dinastijas (Táng Cháo; 唐朝) (618-907) budistu mūku biogrāfiju krājums, kas tika sastādīts Sun dinastijas laikā (Sòng cháo; 宋朝) (960–1279). Tās autors ir budistu mūks, rakstnieks un vēsturnieks Dzaņnins (Zànníng; 贊寧) (920-1001).

⁹¹ Džjaguanli – iniciācijas rituāls, kad pušiem savāc matus mezglā un slēpj to zem cepures.

⁹² **Powers, J.** (editor), *The Buddhist World*, Routledge Worlds, UK, 2015 (548. lpp)

⁹³ Tanu dinastija (618-907) – ķīniešu dinastija

⁹⁴ Jogačāra budisms – ietekmīga budisma skola, kas balstījās uz meditācijas un jogas praksi.

⁹⁵ Uisans (625–702)

⁹⁶ Rjaoduna pussala – mūsdienās Liaodun pussala (遼東半島; Liáodōng Bāndǎo) Ziemeļķīnā.

Korejiešu pussalu un Ķīnu. Tā kā attiecības starp *Kogurjo* karalisti un *Tanu* dinastiju tajā laikā bija diezgan sarežģītas, pateicoties iebrukumiem no Ķīnas puses, kad divi *Šillas* mūki ienāca *Kogurjo* karalistē, viņus aplami pieņēma par spiegiem un apcietināja. Vonhjo un Uisans apcietinājumā pavadīja dažas dienas, un, kad beidzot viņi tika atbrīvoti, neapmierināti un novārguši viņi izlēma atgriezties *Šillā*.

661. gadā, kad Vonhjo palika 44 gadi, viņš kopā ar Uisanu atkal devās uz Ķīnu. Šoreiz abiem mūkiem izdevās tikt līdz ostai, kur viņus sagaidīja kuģis. Kad viņi ierādās ostā, tumsa jau bija iestājusies un, stiprā vēja un negaisa dēļ, kuģa atiešana aizkavējās. Nezinot kur viņi varētu pārnakšņot, Vonhjo un Uisans nolēma pavadīt nakti netālu esošajā alā. Nakts vidū Vonhjo pamodās, jo jutās stipri izslāpis. Tumsā viņš saskatīja ķirbim līdzīgu priekšmetu, kas bija pilns ar ūdeni un, padzeroties, atkal aizmigla. Tikai iestājoties rītausmai, mūki saprata, ka “ala”, kur viņi pavadīja nakti, īstenībā bija kaps, “ķirbis”, pilns ar ūdeni, bija cilvēka galvaskauss, bet “atsvaidzinošais lietus ūdens” bija pilns ar tārpiem. Tā kā negaiss nebeidzās un kuģa atiešana bija pārcelta uz vēl vienu dienu, Vonhjo un Uisanam neatlika nekas cits, kā pavadīt kapā vēl vienu nakti, taču šoreiz, spoku un murgu dēļ, viņi visu nakti nebija ne aci aizvēruši.⁹⁷

Nākamajā dienā, apdomājot savu pieredzi, Vonhjo pēkšņi sasniedza garīgu apgaismību. Viņš saprata, ka cilvēka pasaules uztvere ir tieši atkarīga no viņa prāta. Kad Vonhjo pamodās nakts vidū un izdzēra ūdeni, tas bija patiešām atsvaidzinošs, bet no rīta, kad viņš ieraudzīja no kā un kādu ūdeni viņš bija dzēris, viņam kļuva nelabi. Ūdens tīrība un sajūtas, kuras tas izraisa, ir atkarīgas nevis no paša ūdens, bet no viņa prāta. Tā izprotot, ka ar domu rašanos radās arī parādības, ko cilvēki ir spējīgi izjust, Vonhjo nonāca pie atziņas, ka viņam vairs nav jēgas meklēt sev garīgo skolotāju Ķīnā, un nolēma atgriezties *Šillā*, lai tur sludinātu budisma mācību, kamēr Uisans turpināja savu ceļu uz Ķīnu jau patstāvīgi.⁹⁸

2.1.3. Budistu baušļu pārkāpšana un attiecības ar princesi Josoku

Viens no interesantākajiem Vonhjo biogrāfijas faktiem ir viņa attiecības ar princesi Josoku (Yosok; 요석), kas tiek pieminētas “*Trīs Karaļvalstu Hronikās*” un “*Korejiešu Budistu Skolotāju Biogrāfijās*” (Dongsa Yeoljeon; 동사열전)⁹⁹. Abu grāmatu autori, Irjons un Bomhe

⁹⁷ Jeong, B.J., *Master Wonhyo: An Overview of His Life and Teachings*, Diamond Sutra Recitation Group, Seoul, 2010. (20.-21. lpp)

⁹⁸ Leģenda par Vonhjo apgaismību ir attēlota uz vairāku tempļu gleznām (sk. piel. Nr. 13-15)

⁹⁹ “Korejiešu Budistu Skolotāju Biogrāfijas” - simts deviņdesmit astoņu budistu mūku biogrāfiju kopums, kas tika pabeigts 1894. gadā; tās autors ir Bomhe Kagans budistu mūks (Beomhae Kagan; 범해 각안) (1820–1896)

Kagans, raksta par mūka dīvaino uzvedību, kad Vonhjo gāja gar ielām dziedot “*Kurš dos man cirvi bez kāta? Es vēlos nocirst stabu, uz kura balstās debesis.*”¹⁰⁰ Karalis Tēdžons Mujols (Taejong Muyeol; 태종 무열)¹⁰¹ bija vienīgais cilvēks, kas saprata dziesmas īsto nozīmi, kamēr garāmgājēji tikai smējās par mūku. Tajā laikā pilī dzīvoja par atraitni kļuvusi princese. Saprotot, ka Vonhjo vēlas apprecēties ar dižciltīgo sievieti, kas varētu dzemdēt viņam gudru dēlu, karalis uzaicināja mūku uz pili, pa ceļam uz kuru Vonhjo tīšuprāt iekrita upes straumē. Kad viņš pilnīgi slapjš ieradās pie karaļa, karalim nekas cits neatlika, kā atļaut mūkam pārnakšņot pilī. Izmantojot šo izdevību, Vonhjo pārlaida nakti ar princesi, kā rezultātā viņai piedzima dēls Soļ Čons (Seol Chong; 설총)¹⁰².

Savā grāmatā “*Skolotājs Vonhjo: viņa dzīves un mācības pārskats*” profesors Čons Bjodžons (Jeong Byeong Jo; 전병조)¹⁰³ aprakstīja Vonhjo attiecības ar princesi Josoku mazliet savādāk. Šeit princese Josoka, kuras vīrs krita kaujā ar *Bekče* karalisti, iemīlējās Vonhjo pēc viņa lekcijas apmeklēšanas. Nespējot pretoties savām jūtām un nemitīgajām domām par mūku, kuras bija viņu pārņēmušas, princese lūdza tikšanos ar mūku. Kad viņas tēvs, karalis Tēdžons Mujols, uzaicināja mūku uz pili, princese piedraudēja Vonhjo ka nomirs, ja viņš neprecēs viņu. Pavadot dažas dienas lūgšanās un meditējot, Vonhjo nolēma, ka, pat ja mūkam jāseko budistu likumiem, kas aizliedz viņam precēties, var gadīties situācijas, kad sekot noteikumiem nav iespējams. Dzīvības atņemšana – ir smags grēks, bet nāves pieļaušana ir vēl smagāks grēks. Piekrītot princeses vēlmei, Vonhjo apprecējās ar viņu, domādams, ka princeses dzīvības glābšana ir svarīgāka par budistu likumiem, un ka šajā gadījumā laulība ir vēl viens līdzjutības izpausmes veids. Tomēr pēc dažiem mēnešiem, nespējot ciest sirdsapziņas pārmetumus un nolemjot atgriezties pie mūku dzīves, Vonhjo pameta pili un princesi, kura drīz atklāja, ka ir stāvoklī.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Vonhjo dziesma atsaucās uz vienu dzejoli no dziesmu grāmatas “Šidzin” kas ietilpst konfūcistu kanoniskajā krājumā “Pieci klasiķi”. Šeit “cirvis” simbolizē vīrieša dzimumorgānu, bet “cirvis bez kāta” – atraitni. Dziedot “Kurš dos man cirvi bez kāta? Es vēlos nocirst stabu, uz kura balstās debesis” Vonhjo lūdz par atraitni, kura varētu dzemdēt viņam bērnu.

¹⁰¹ Karalis Tēdžons Mujols (604-661) – divdesmit devītais Šillas karalis; valdīšanas periods – 654–661.g.

¹⁰² Soļ Čons (650-730) – ir viens no desmit Šillas karalistes izcilākajiem zinātniekiem. Soļ Čons kļuva par karaļa iecelto padomnieku un karalisko dekrētu sastādītāju. Viņa ievērojamākais mantojums ir *idu* sistēma - rakstīšanas sistēma, kas ietvēra sevī speciālas rakstzīmes, ar kuru palīdzību fonoloģiju, sintaksi un citas korejiešu valodas lingvistiskas īpatnības bija iespējams pierakstīt ar ķīniešu hieroglifiem. Soļ Čons arī pārtulkoja daudzus konfūcistu rakstus.

¹⁰³ Čons Bjodžons – profesors, Dongguk Universitātes Korejiešu Budisma Pētniecības Institūta (Dongguk Daehakgyo Bulgyo Munhwa Yeonguwon; 동국대학교 불교문화연구원) prezidents un priekšsēdētājs.

¹⁰⁴ **Jeong, B.J.**, *Master Wonhyo: An Overview of His Life and Teachings*, Diamond Sutra Recitation Group, Seoul, 2010. (26.-29. lpp)

Neskatoties uz to, ka stāstiem par Vonhjo un princeses Josokas attiecībām dalās viedokļi, Vonhjo paternitātes fakts ir neapšaubāms. Nav gluži zināms, vai Vonhjo piedalījās sava bērna audzināšanā un vai viņš vispār zināja par to, ka viņam ir dēls. Taču liecības par to, ka pēc Vonhjo nāves viņa dēls Soļ Čons sajauca tēva pīšļus kopā ar mālu, no kura tika veidota maza Vonhjo tēlam līdzīga figūriņa¹⁰⁵, liek mums domāt, ka Vonhjo tomēr uzturēja attiecības ar savu ģimeni.

2.1.4. Laicīgā cilvēka dzīves sākums un budisma mācības sludināšana

Korejiešu budistu kopiena dalījās uz divām grupām: *bikhu* (bhikhu; 비구) – ordinēts mūks, vai *bikhuni* (bhikhuni; 비구니) – ordinēta mūķene, un *sonsoks* (seongsok; 성속) – laicīgs cilvēks, kurš tic Budai, bet nepraktizē budismu templī kā mūks.¹⁰⁶ Pārkāpjot celibāta zvērestu, Vonhjo sāka ierindot sevi pie *sonsoku* grupas, līdz ar to viņš nomainīja budistu tērpus pret parasta cilvēka apģērbiem, ataudzēja matus, pieņēma sev jaunu vārdu Sosons Gosa (Soseong Geosa; 소성거사)¹⁰⁷, atgriezās pie laicīgās dzīves un pilnīgi nodevās budisma mācības sludināšanai.

Vonhjo dzīvesveids kļuva diezgan ekscentrisks un dažiem mūkiem nepieņemams: viņš varēja godīgi pateikt visu, ko domāja, viņš nesekoja nekādiem noteikumiem, bet viņa uzvedība gāja pāri visām robežām, bieži vien vēršoties pret pieņemtām normām, kas tika uzskatītas par taisnīgām un pareizām. Vonhjo uzskatīja, ka tikai ar *sūtras*¹⁰⁸ lasīšanu un ceremoniju veikšanu nav iespējams sludināt budisma mācību. Viņš deva priekšroku dzīvei ārpus tempļa sienam parasto cilvēku vidū, ticot, ka, tikai pārdzīvojot kopā ar viņiem prieka un ciešanas momentus, viņam izdosies nodot īsto Budas mācību. Nodarbojoties ar *sūtras* komentāru rakstīšanu un aktīvo lekciju pasniegšanu, Vonhjo paļāvās uz draudzību ar laicīgiem budistiem, palika pa nakti pie parastajiem cilvēkiem un kopā ar viņiem bieži apmeklēja krogus, kur, spēlējot azartspēlēs, dzēsa viņu parādus, kā arī apmeklēja prieka mājas, lai demonstrētu, ka jutekliskām baudām piešķir pārāk lielu nozīmi. Vienu dienu viņš varēja pavadīt, staigājot apkārt un spēlējot lautu,

¹⁰⁵ Šo figūriņu Soļ Čons glabāja Punhvasa templī (Bunhwangsa; 분황사), Kjondžu (Gyeongju; 경주시) pilsētā. Pēc leģendas, kas tika aprakstīta “Trīs Karaļvalstu Hronikās”, kad Soļ Čons veica tēva piemiņas ceremoniju figūriņas priekšā, tās galva pēkšņi pagriezās uz Soļ Čona pusi, un līdz pat mūsdienām tā paliek nedaudz pagriezta.

¹⁰⁶ Starp šīm grupām ir vienmēr bijusi strīdi, jo tradicionāla budistu kopiena, kas sastāvēja pārsvarā no bikhu, nicinoši attiecās pret parastiem cilvēkiem, kas sekoja budismam, uzskatot, ka tikai mūkiem ir tiesības praktizēt budismu.

¹⁰⁷ Tulkojumā “Sosons Gosa” nozīme “laicīgs māceklis”

¹⁰⁸ Sūtras – kanoniskie teksti, kas satur Budas mācību

bet nākamajā dienā varēja doties prom no pilsētas uz kalniem vai pie upēm, kur veltīja sevi meditācijai un prāta trenēšanai.

Reiz, kad Vonhjo atkal pavadīja laiku pilsētā, viņš redzēja izrādi, kur ielu akrobāti izklaidēja garāmgājējus, ejot pa virvi un dejojot. Ievērojot, ka uzbudinātie cilvēki pievienojas dejošanai un dziedāšanai, Vonhjo radās ideja: ja viņš izdomās vienkāršu dziesmu, kas ietvertu sevī Budas mācību, tā kļūs pieejama un saprotama vairākiem cilvēkiem. Viņš vienkāršoja daudzas *sūtras*, pārveidojot tās par dziesmām, kuras drīz kļuva populāras visur, kur Vonhjo gāja. Viena no tādām dziesmām, “Muē” (Vonhjo nosauca dziesmu pēc savas dzīves filozofijas nosaukuma), balstījās uz *hvaomgjon* (Hwaemgyeong; 화엄경) jeb *Avatamsakas sūtras* (sanskrit. Avatamsaka Sūtra)¹⁰⁹. Par dziesmas pamatu viņš ņēma frāzi “*Cilvēks, kurš ir brīvs no šķēršļiem, ir brīvs no samsāras*”¹¹⁰. Šīs frāzes jēgu viņš atstāstīja vienkāršiem vārdiem, lai tā būtu saprotama pat bērnam:

“Uzklausiet mani, dzīvās būtnes!

Uzklausiet Budas vārdus!

(Jēdzieni) “labs” un “ļauns” ir atkarīgi no prāta,

Kā arī “tīrs” un “netīrs” ir no tā atkarīgi.

Ja (Jūsu) prāts ir līdzjūtīgs un augstsirdīgs

Līdzīgi Budas prātam,

(Jūs) visi tiksiet uz Prieka Zemi¹¹¹!”¹¹²

Vonhjo pielika visus spēkus, lai apmeklētu tik daudz ciematus, cik bija iespējams, lai katrs *Šillas* iedzīvotājs zinātu Budas vārdu. Pateicoties dziesmu sacerēšanai, viņam izdevās radīt parasto cilvēku sirdīs mīlestību pret Budu un ticību viņa mācībai.

2.1.5. Vonhjo filozofija un ietekme uz korejiešu budismu

Vonhjo nekad nepiederēja pie kādas vienas konkrētas budisma skolas, jo viņa tieksme pēc budisma mācības nezināja robežas. Tomēr īpašu interesi viņā raisīja viens no galvenajiem budisma novirzieniem - *mahajānas* budisms, kuru dēvē par “lielajiem ratiem”. Savu dzīvi Vonhjo veltīja galveno *mahajānas* budisma traktātu izpētei, uzrakstot vairāk nekā astoņdesmit

¹⁰⁹ Avatamsakas sūtra – viena no mahajānas budisma sūtrām, kas sastāv no 40-80 daļām un stāsta par Budas darbiem un viņa nopelniem, kuri uzplauka līdzīgi ziediem. Sūtras vēl viens nosaukums ir “Ziedu vītnes sūtra”.

¹¹⁰ Samsāra - bezgalīgs dzimšanas un nāves cikls.

¹¹¹ “Prieka Zeme” vai “Tīra Zeme” – Tīrās zemes budismā, kas ir mahajānas budisma atzarojums, iestāšanās Tīrā zemē ir ekvivalentā apgaismībai, kas ir sasniedzama ar Budas Amitābhas palīdzību. Tīra zeme ir līdzīga paradīzei kristietībā.

¹¹² **Jeong, B.J.**, *Master Wonhyo: An Overview of His Life and Teachings*, Diamond Sutra Recitation Group, Seoul, 2010. (33. lpp)

darbus, kuros viņš aplūkoja tādas doktrināras tradīcijas un jēdzienus kā *pradžņāpāramitās* mācību¹¹³, *madhjamakas*¹¹⁴, *jogačaras*, *tjeṅtai*¹¹⁵ un *huajeṅ*¹¹⁶ budismu, *vinaju*¹¹⁷, *nirvānu*¹¹⁸, *Tīro zemi*, *Lotosa sūtru*¹¹⁹ utt. Diemžēl tikai divdesmit trīs viņa darbi ir saglabājušies līdz mūsdienām, piecpadsmit no kuriem ir pilnīgi, bet no astoņiem darbiem ir palikuši tikai daži fragmenti.

Lielāko uzmanību Vonhjo veltīja *mahajāna* budisma tekstam “*Uzticības rašanās Mahajānai*”¹²⁰, kuru viņš pamatīgi izpētīja un par kuru uzrakstīja desmit darbus, trīs no kuriem – “*Mahajānas uzticības rašanās izskaidrošana*” (Daeseung gisinnon byeolgi; 대승기신론 별기), “*Komentāri par mahajānas uzticības rašanos*” (Daeseung gisinnon so; 대승기신론소) un “*Divu šķēršļu doktrīna*” (Ijangui; 이장의) – ir saglabājušies līdz mūsdienām. “*Uzticības rašanās Mahajānai*” Vonhjo uzskatīja par visu budistu teoriju priekšteci un to strīdu galveno kritiķi, kā arī apgalvoja, ka tā ir *sūtru* kodols, kas atklāj *viena prāta* jeb *iļšims* (ilsim; 일심)¹²¹ koncepcijas aspektus.

Nodarbojoties ar *iļšims* jēdziena izskaidrošanu, savā darbā “*Komentāri par mahajānas uzticības rašanu*” Vonhjo izdevās atrast harmoniju starp divām konfrontējošām *mahajānas* budisma skolām – *madhjamaku* un *jogačaru*. Saskaņā ar “*Uzticības rašanās Mahajānai*” cilvēka prāts sastāv no diviem vārtiem: prāta-tāduma vārtiem – *šimdžinjomun* (simjinyeomun; 심진여문) un izcelšanās-izbeigšanās vārtiem – *sēnmjoļmun* (saengmyeolmun; 생멸문). Vonhjo rakstīja, ka gan prāta-tāduma vārti, kur skaidrība un neskaidrība reprezentē veselumu,

¹¹³Pradžņāpāramitā (sansk. Prajñāpāramitā) tulkojumā no sanskrita nozīme “gudrības pilnība” – centrāls mahajānas budisma koncepts, kas aplūko tukšuma doktrīnu šunjatu, uz kuras balstās sūtras un to komentāri.

¹¹⁴Madhjamaka (sansk. Mādhyamaka) – mahajānas budisma filozofiska skola, kas mēģināja pierādīt, ka nav iespējams apgalvot, ka lietas ir reālās vai nereālās.

¹¹⁵Tjeṅtai (Tiāntái zōng; 天台宗) budisms – Ķīnas budisma skola, kas balstās uz Lotosa sūtru, līdz ar to skola ir pazīstama arī zem “Lotosa skolas” nosaukuma. Viena no tās centrālajām idejām ir Trīs patiesību teorija, kas ietver sevī:

1. tukšuma patiesību – jebkādas parādības nav savdabīgas, jo tās ir cēloņu un nosacījumu kopuma izpausme;
2. relatīvu patiesību – parādības ir līdzīgi ilūzijai, jo tām nav nemainīga un pastāvīga pamata.
3. vidus patiesību – visas parādības nav ne reālas, ne nereālas; tās nerodas un nemirst; tās vienkārši pastāv tādas, kādas tās ir.

¹¹⁶Huajeṅ (Huáyán; 華嚴) budisms – Ķīnas budisma skola, kas balstās uz Avatamsaka sūtru. Skolas galvenā ideja bija harmonija starp visām būtnēm – visi dzīves elementi ir savstarpēji saistīti un savstarpēji atkarīgi, tie nepastāv paši par sevi, bet atspoguļo viens otru.

¹¹⁷Vinaja (sansk. Vinaya) tulkojumā no sanskrita nozīme “disciplīna” – klosteru uzvedības kodekss

¹¹⁸Nirvāna (sansk. nirvāṇa) – budistu ceļa galamērķis, atbrīvošana no ciešanām, brīvība no visa, kas mūs ierobežo, augstākā pašiedzījināšanās, kurai seko jūtu, prāta un vēlmju vienotība.

¹¹⁹Lotosa sūtra (sansk. Saddharmapuṇḍarīka sūtra) – viena no populārākajām mahajānas sūtrām, kas satur Budas mācību. Tika uzskatīts, ka ar šīs sūtras teksta skandēšanu var izglābties no ciešanām.

¹²⁰Uzticības rašanās Mahajānai (sansk. Mahāyāna śraddhotpādaśāstra) – traktāts par ticības atmodu mahajāna budismā, saskaņā ar kuru, prāts un esamība, būtība un pasaule ir nedalāmi viens no otra.

¹²¹Iļšims – jēdziens, kas izskaidro visu būtņu savstarpējās sakarības

gan izcelšanās-izbeigšanās vārti, kur skaidrība un neskaidrība ir divi pretēji jēdzieni, ietver sevī vienu un to pašu skaidrības-neskaidrības dharmu, līdz ar to tie nav šķirami. Būtnes, kas nav sasniegušas apgaismību, paliek izcelšanās-izbeigšanās vārtos un neiziet no prāta-tāduma vārtiem, kamēr budas paliek prāta-tāduma vārtos, neizejot no izcelšanās-izbeigšanās vārtiem, tāpēc starp neapgaismotām būtnēm un budām pastāv nesaraujama saite, kas palīdz tiem komunicēt. Tāpat kā vārti nedalāmi, nav šķirama arī koncentrācijas meditācija *dži* (ji; 止)¹²² un sevis izzināšanas meditācija *kvan* (gwan; 觀)¹²³. Praktizējot tikai *dži* meditāciju, cilvēks apzinās vienīgi eksistējošo vienlīdzību starp budām un neapgaismotām būtnēm. Bet ja viņš vienlaikus praktizēs arī *kvan* meditāciju, viņš izpratīs šo būtņu ciešanas un mēģinās tos no tām izglābt. Pēc Vohho uzskatiem *dži* meditācija piederēja pie tāduma vārtiem, savukārt *kvan* meditācija – pie izcelšanās-izbeigšanās vārtiem.¹²⁴

Tādu pašu salīdzināšanās-apvienošanās metodi viņš pielietoja *madhjamakas* un *jogačaras* skolu strīda izpētei. *Madhjamakas* teoriju par jebkādas absolūtas lietas pastāvēšanas un nebūtības pierādīšanas aizliegšanu viņš nosauca par novecojošu un viegli apšaubāmu, kamēr *jogačaras* teoriju par to, ka tikai prāts ir absolūti reāls, Vohho nosauca par neapšaubāmu. Tā kā *madhjamaka* pilnīgi nenoliedz prāta absolūtu reālītāti, *madhjamakas* un *jogačaras* skolām tomēr piemīt līdzīgi elementi, līdz ar to tas nav šķiramas. Iepriekš minētus prāta-tāduma vārtus Vohho attiecināja pie *madhjamakas* skolas, bet izcelšanās-izbeigšanās vārtus – pie *jogačaras* skolas, novedot konfrontējošas skolas pie harmonijas.

Vohho filozofija vienmēr balstījās uz viņa paša pieredzi un novērojumiem, un visos viņa darbos ir sastopami viņa atzišanās par veikto ētikas pārkāpumu, kā arī atzišanās par neaptveramo prieka sajūtu, ko viņš juta pēc jauno ideju rāšanās un kārtējās pasaules izpratnes.

Komentējot dažādas *sūtras* un citu budistu mūku darbus, Vohho centās iedziļināties apskatāmās problēmas būtībā maksimāli dziļi, lai izanalizētu to tik detalizēti un godīgi, cik tas bija iespējams, cenšoties saprast autora viedokli un iemeslu, kāpēc dažādu autoru skatījums uz vienādam lietam ir pilnīgi atšķirīgs. Viņa mērķis bija divu pretēju viedokļu harmonizācija, nevis kāda viena viedokļa aizstāvēšana, kuru viņš atbalstītu, kritizējot pretējo viedokli.

Praktizējot pretstatu harmonizāciju, Vohho izstrādāja *hva džēn* (hwajaeng; 화쟁) jeb konfliktu risināšanas filozofiju. Cilvēku sabiedrība cieš no strīdiem, kas rodas dažu viedokļu un interešu sadursmes rezultātā. Kad cilvēkiem rodas konflikts, mēs bieži vien ignorējam

¹²² Dži meditācija – korejiešu vipassanas (sansk. vipaśyanā) meditācijas nosaukums

¹²³ Kvan meditācija – korejiešu šamathas (sansk. śamatha) meditācijas nosaukums

¹²⁴ An, O.S., *The Fundamental Ideas of Human Rights in the Thought of Wonhyo*, Korean Journal, Vol.42, No.4, Winter 2002 (141.-145. lpp)

pretinieka viedokli, uzskatot, ka tikai mums ir taisnība. Mēs vienmēr spriežam par lietām, balstoties vienīgi uz mūsu pašu domām un pieredzi, neņemot vērā, ka mūsu skats uz lietām mēdz būt kļūdains. Cilvēka daba traucē mums redzēt lietas tādas, kādas tās ir, līdz ar to mums jāatbrīvo prāts no aizspriedumiem, lai izvairītos no pasaules izkropļojuma. Vonhjo apgalvoja, ka pasaulē nepastāv tāds ceļš, kas būtu vienīgi pareizs. Gan jūrasceļš, gan lielceļš vai pat nemanāma taka var novest mūs pie neaptveramas laimes. Tāpat nepastāv arī vienīgi pareizs viedoklis. Katram ir sava taisnība, izanalizējot kuru, mēs varam tikt pie lietas būtības. Un tik līdz mēs izvairīsimies no visiem šķēršļiem, kas stindzina mūsu prātu, cilvēce atklās milzīgo iespēju krājumu.

Aizliedzot šķirošanu uz labo un ļauno un akcentējot īpašu uzmanību uz lietu savstarpēju saistību un to kopīgo pirmavotu, *hva džēn* filozofija piedāvā miera saglabāšanas problēmas risinājumu un virza vienotības ideju. Savā darbā “*Komentāri par mahajānas uzticības rašanu*” Vonhjo rakstīja: “*Ja cilvēks ir brīvs no aizspriedumiem viņš ir līdzīgs citiem cilvēkiem.*”¹²⁵ Tā no *hva džēn* idejas radās vēl divi Vonhjo filozofijas koncepti – *muē*, kas balstās uz ideju, ka cilvēks, kurš nepieķeras ne pie kā un kuru nekas neapvalda, ir brīvs no nepārtraukta dzimšanas un nāves cikla, un *iļšims* – vienlīdzības pamats.

Apgaismības pieredze un *vienprāta* koncepcijas izpratne pilnīgi izmainīja Vonhjo dzīvi. Saprotot, ka ūdens tīrība un netīrība, kā arī alas pārveidošana par kapu, ir cilvēka prāta “spēle”, viņš sāka skatīties uz pasauli caur neduālisma prizmu, uzskatot pretstatus par līdzīgiem jēdzieniem. Nonākot pie atziņas, ka visu dzīvo būtņu rāšanās nosacījumi ir vienādi, tātad arī patiesība visur ir vienāda, Vonhjo vairs neredzēja Ķīnā neko pievilcīgu, jo visu to mācību, pēc kuras daudzie korejiešu zinātnieki un domātāji devās uz *Tan* dinastiju, bija iespējams saņemt *Šillā*. Viss viņam sāka likties vienāds: robežas starp Trim Karaļvalstīm izzuda, dalīšanas uz ziemeļiem un dienvidiem, rietumiem un austrumiem, uz labo un sliktu, skaidrību un neskaidrību, pazaudēja savu jēgu, jo tagad viņš sāka uztvert pasauli, kā vienu veselu organismu, kur viss ir savstarpēji saistīts un radās pateicoties vieniem un tiem pašiem cēloņiem, un līdz ar to ir vienlīdzīgs.

Saskaņā ar Vonhjo domām par *iļšim* jeb *viena prāta* teoriju, *iļšims* ir cilvēka absolūtas līdztiesības pamats, tas ir Budas-daba jeb iespēja sasniegt apgaismību un kļūt par Budu, un šī iespēja ir visiem cilvēkiem, neatkarīgi no viņu sociālā statusa, izglītības vai materiālās labklājības. Vienīgais, kas mums ir nepieciešams, lai veiksmīgi tiktu pie budisma galamērķa, – *nirvānas*, - ir spējas un vēlme izpildīt visus tam nepieciešamos noteikumus.

¹²⁵ Jeong, B.J., *Master Wonhyo: An Overview of His Life and Teachings*, Diamond Sutra Recitation Group, Seoul, 2010. (54. lpp)

Tāpat kā sēkla pārvēršas par ziedu, pateicoties ūdenim un gaismai, kurus tā saņem no ārpuses, cilvēkam, lai sasniegtu apgaismību, jāapgūst sešas pilnības *paramiļ* (baramil; 바라밀) un astoņas patiesības *džondo* (jeongdo; 정도). Tie ir:

Sešas pilnības *paramiļ*:

1. <i>poši</i> (bosi; 보시) – augstsirdība	4. <i>džondžin</i> (jeongjin; 정진) – cenšanās, enerģija
2. <i>džigje</i> (jigye; 지계) – morāle, disciplīna	5. <i>sondžon</i> (seonjeong; 선정) – pārdomas, koncentrācija
3. <i>injok</i> (inyok; 인욕) – tolerance, pacietība	6. <i>panja</i> (banya; 반야) – izpratnes spēja, gudrība

Astoņas patiesības *džondo*:

1. <i>džongjon</i> (jeonggyeon; 정견) – taisna izpratne	5. <i>džonmjjon</i> (jeongmyeong; 정명) – taisns dzīvesveids
2. <i>džonsa</i> (jeongsa; 정사) – taisnas domas	6. <i>džongun</i> (jeonggeun; 정근) – taisni centieni
3. <i>džono</i> (jeongeog; 정어) – taisna valoda	7. <i>džonnjom</i> (jeongnyeom; 정념) – taisnas atmiņas
4. <i>džonop</i> (jeongeob; 정업) – taisna uzvedība	8. <i>džondžon</i> (jeongjeong; 정정) – taisna koncentrēšanās

Tik līdz cilvēks izpildīs visus nepieciešamos noteikumus, Budas-daba jeb *popšins* (beobsin; 법신) uzziedēs viņā līdzīgi ziedam. Šī Budas-daba ir tas, kas padara parasto cilvēku par vienlīdzīgu Budai. Budas atšķiras no neapgaismotām būtnēm tikai ar to, ka viņi jau ir atraduši sevī iekšējo Budu, kamēr neapgaismotām būtnēm ir potenciāls to izdarīt.

“*Uzticības rašanās Mahajānai*”, kuru Vonhjo pētīja ilgi un neatlaidīgi, izdala četras apgaismības pakāpes:

1. Neapgaismība – kad cilvēks apzinās savu grēcīgo stāvokli un nolemj uzlabot savu uzvedību, taču šīs vēlmes tā arī paliek neizpildītas, jo kļūdas velk viņu lejup.

2. Šķietama apgaismība – kad cilvēks apzinot savu grēcīgo stāvokli, atturas no zagšanas, melošanas, laulības pārkāpšanas utt. Viņš dara labus darbus, tomēr viņa prāts joprojām cieš no skaudības, naida, nopēluma, kāres. Tikai tāds cilvēks, kuram izdosies pārvarēt šos šķēršļus, varēs sasniegt trešo apgaismības pakāpi.

3. Progresīva apgaismība – kad cilvēks, esot brīvs no ļaundarības un prāta defektiem, pārvēršas par *bodhisatvu*. Taču viņa ķeršanās pie sava “es” traucē pārvērsties par Budu. Pēc

Vonhjo domām, tikai tiekot vaļā no augstprātības un egoisma, *bodhisatva* varēs sasniegt ceturto, pēdējo apgaismības pakāpi.

4. Galīga apgaismība – kad *bodhisatva* veiksmīgi pārvar “es” apziņu. Saskaņā ar Vonhjo, priekšmets “es” rada papildinātāju “mans”. Tikai novēršot šo pretestību, cilvēks varēs sasniegt pilnīgo apgaismību.¹²⁶

Vonhjo uzskatīja neapgaismību par kļūdainu jēdzienu. Viņš apgalvoja, ka visi cilvēki sasniedz apgaismību jau no pašas dzimšanas, tomēr viņu neziņa traucē viņiem apzināt savu īsto dabu. Bet, pateicoties sevis izzināšanai, prāta trenēšanai un meditācijai, katrs cilvēks spēj atklāt sevī Budu.

Trīs filozofiskie koncepti, kurus Vonhjo izstrādāja, – *muē*, *hvadžēn* un *īļšim*, – bija savstarpēji saistīti. *īļšim* (vienlīdzība) ir *hvadžēn* (konfliktu risināšana) un *muē* (brīvība no šķēršļiem) pamats. *Hvadžēn*, *īļšim* praktizēšana un tā rezultāts, ir *muē* izpausme, tas priekšnosacījums. Savukārt *muē*, kas balstās uz *īļšim* un ir *hvadžēn* darbība, ir abu konceptu iemiesojums. Līdzjūtība – ir tas, kas apvieno šos konceptus un padara tos par veselumu. *īļšim* ir bezjēdzīga, ja to nevirza līdzjūtība. *Hvadžēn* ir līdzjūtības izpausme, kamēr *muē* ir brīvības piemērs, ko var sasniegt vienīgi ar līdzjūtības palīdzību.¹²⁷

Šie koncepti kļuva par Vonhjo dzīves principiem. Sasniedzot apgaismību, viņš nepalika nirvānā, uzskatot šo stāvokli par vēl vienu ierobežojumu. Viņa mērķis bija budisma mācības izplatīšana, dzīvo būtņu glābšana no ciešanām un daudzu budistu skolu harmonizēšana. Viņš sludināja to, kam pats ticēja un praktizēja. Viņš bija pirmais korejiešu budistu mūks, kurš centās padarīt budismu par masu reliģiju, nevis par reliģiju, kas būtu piemērota vienīgi aristokrātijai. Vonhjo filozofija bija vairāk nekā filozofija. Tā bija viņa dzīve.

2.2. Uisans

Uisans ir vēl viens *Šillas* karalistes izcils budistu mūks un tuvs Vonhjo draugs, kopā ar kuru viņš ne tikai aizsāka savu ceļojumu uz Ķīnu, kas kļuva par viņas dzīves svarīgāko posmu, bet arī lika pamatus korejiešu budisma attīstībai. Kaut arī Uisana un Vonhjo raksturs, skats uz dzīvi un budisma mācības sludināšanas metodes manāmi atšķīrās, abi mūki augstu cienīja viens otru un uzturēja attiecības līdz pēdējam mirklim. Atšķirībā no Vonhjo, kurš nodarbojās ar daudzu svarīgo budistu kanonu analīzi un praktizēja budismu kā laicīgs mūks, Uisans noņēmas

¹²⁶ Rhi, K.Y., *Wonhyo and His Thought*, Korean Journal, Vol.11, No.1, January 1971 (8. lpp)

¹²⁷ An, O.S., *The Fundamental Ideas of Human Rights in the Thought of Wonhyo*, Korean Journal, Vol.42, No.4, Winter 2002 (140. lpp)

ar lekciju pasniegšanu tempļos un mācekļu apmācīšanu, daudzi no kuriem atstāja savas pēdas korejiešu budisma vēsturē.

2.2.1. Uisana jaunība un ceļojums uz Ķīnu

Ja Vonhjo biogrāfija dažādos avotos vairāk vai mazāk ir vienāda, Uisana biogrāfijas fakti ievērojami atšķiras, un par viņa jaunību praktiski nekas nav zināms. Saskaņā ar mūku biogrāfiju, kas tiek aprakstīta "*Trīs Karaļvalstu Hronikas*", Uisans piedzima ģimenē, kuras uzvārds bija Kims, un, kad viņam palika 29 gadi, viņš nolēma kļūt par budistu mūku. Neko vairāk par Uisana dzīvi pirms viņš nomainīja parasta cilvēka apģērbu pret budistu tērpu Irjons, darba autors, nepiemin.

Uzvārds Kims, kuru Uisanam piešķir Irjons, kā arī Uisana vecums, kurā viņš kļuva par mūku, atšķiras no tā, ko piemin ķīniešu vēsturnieks Dzaņņins savā darbā "*Sunu dinastijas slaveno mūku biogrāfijas*". Šeit Uisana uzvārds ir Paks, nevis Kims, un savu budista mūka ceļu viņš aizsāk pirms divdesmit gadu vecuma.¹²⁸ Runājot par Uisana ceļojumu uz Ķīnu, kur viņš devās mācīties budismu, Irjons piemin 650. gadu. Ir zināms, ka Uisans piedzima 625. gadā, līdz ar to viņš bija apmēram 25-26 gadu vecs, kad saskaņā ar Irjonu, viņš satika savu garīgo skolotāju - *huajeņ* skolas pārstāvi Džijaņu (Zhiyān; 智伊) ¹²⁹. Tā kā doties mācīties budismu, pirms viņš kļuva par mūku, Uisans nevarēja, Dzaņņina versija par to, kādā vecumā Uisanas aizsāka garīgo ceļu, šķiet ticamāka. Tomēr Dzaņņins kļūdījās runājot par gadu, kad Uisans devās uz Ķīnu. Darbā "*Sunu dinastijas slaveno mūku biogrāfijas*" viņš piemin, ka 669. gadā Uisans uzkāpa uz kuģa un veiksmīgi tika līdz Ķīnai, kas nav iespējams, jo Uisana skolotājs Džijaņš nomira 668. gadā, bet Uisans tikai vienu reizi bija Ķīnā. Tādēļ var apgalvot, ka 661. gads, kas figurē Vonhjo biogrāfijā, saskaņā ar kuru, tieši šajā gadā Vonhjo sasniedza apgaismību, kas notika, kad viņš otro reizi kopā ar Uisanu mēģināja tikt līdz Ķīnai, ir pareizs.¹³⁰

2.2.2. Uisana tikšanās ar Džijaņu un kļūšana par viņa mācekli

Uisana ceļojums uz Ķīnu un viņa parādīšanās Džisjansi (Zhixiāngsì; 至相寺) klosterī nekļuva par pārsteigumu. Gluži otrādi, Džijaņš jau to paredzēja un, uzbudināts, nepacietīgi gaidīja korejiešu mūku. Irjons un Dzaņņins abi rakstīja, ka dienu pirms Uisans atnāca pie

¹²⁸ McBride II, R. D. (editor), *Hwaōm I: The Mainstream Tradition*, Collected Works of Korean Buddhism, Vol. 4, Jogye Order of Korean Buddhism, 2012 (397. lpp)

¹²⁹ Džijaņš (602–668) – otrais *huajeņ* skolas patriarhs

¹³⁰ Ibid., (398. lpp)

Džijaņa, viņš redzēja sapnī lielu koku, kas, plaši izplešot savus zarus un ar lapām klājot Ķīnu, auga austrumu valstī *Hēdonā* (Haedong; 海東)¹³¹. Koka galotnē Džijaņš ieraudzīja fēniksa ligzdu un, uzkāpjot kokā, bija apžilbināts ar pārles¹³² mirdzumu, kas atrādījās ligzdā. Pamostoties, pārsteigts un ieintriģēts, viņš sirsnīgi satika Uisanu, sakot: “Pagājušā naktī es redzēju sapni, kas bija tavas ierašanās priekšvēstnesis.” Apspriežot *Ziedu vītnes sūtras* noslēpumus un tās idejas, Džijaņu pārsteidza Uisana domas un viedie vārdi, un viņš paziņoja, ka viņam būs prieks mācīt tik apdāvinātu mācekli, kura zināšanas un domas par budisma mācību, ir labākas par viņu paša domām.¹³³

Ķīnā Uisans pavadīja aptuveni 10 gadus, mācoties *huajeņ* budismu kopā ar vēl vienu Džijaņa izcilo mācekli – Fadzānu (Fǎzàng; 法藏)¹³⁴, draudzība ar kuru turpinājās arī pēc Uisana atgriešanas Korejā. Uisans nekad nepozicionēja sevi kā rakstnieks, dodot priekšroku meditācijai un savu mācekļu mācīšanai, lai arī viņš uzrakstīja dažus darbus, kas aptvēra konceptus, kas bija saistīti ar *huajeņ* budismu. Kamēr viņš pats vēl bija Džijaņa māceklis, Uisans uzrakstīja vienu ietekmīgo darbu “*Hvaom ilsun popkje do*” (Hwaeom ilseung beopgye do; 화엄일승법계도) – poēmu, kas bija uzrakstīta *mandalai*¹³⁵ līdzīga diagrammā, kurā viņš izteica savas domas par *huajeņ* jeb *hvaom* (hwaeom; 화엄) skolas budismu un vieniem ratiem¹³⁶. Taču nav gluži zināms, vai Uisans tiešām bija šī darba īstais autors, jo autora vārds darbā nav pieminēts, līdz ar to pastāv dažas teorijas par “*Hvaom ilsun popkje do*” autora personību.

Saskaņā ar vienu no teorijām, Džijaņš sacerēja poēmu, kuru pēc tam iedeva Uisanam. Izlasot to, Uisans uzzīmēja ar sarkano tinti *mandalu* virs melniem hieroglifiem un atdeva to atpakaļ savam skolotājam, kurš uzlavēja viņa dharmas izpratni un piekodināja uzrakstīt poēmas analīzi. Sākotnēji Uisans uzrakstīja analīzi uz vairāk nekā četrdesmit lapām un iesniedza to Džijaņam, kurš savukārt aizdedzināja visas lapas Budas attēla priekšā, lai pārbaudītu, vai viņa mācekļa darbs atbilst Budas vēlmēm. Visas četrdesmit lapas pilnīgi sadega. Tad Uisans uzrakstīja vēl vienu analīzi sešdesmit lapu apjomā, bet tās arī sadega. Kad Uisans uzrakstīja trešo analīzi, kas tagad aizņēma vairāk nekā astoņdesmit lapas, viņš aizdedzināja tās kopā ar

¹³¹ Hēdon – ķīniešu vēsturiskais Korejas nosaukums

¹³² Pēc leģendām, pārle ir viena no septiņiem budistu dārgumiem, kas simbolizē Budu un viņa mācību.

¹³³ **Ilyeon / 일연.** *Uisang jeongyo / 의상전교, Hangeul Samguk Yusa / 한글 삼국유사, Hanbulhakyesa / 한불학예사*, 2013.

¹³⁴ Fadzāns (643–712) – rakstnieks, budistu mūks, trešais *huajeņ* skolas patriarhs, imperatores U Dzetiāņ (Wǔ Zétiān; 武則天) (624–705) garīgais padomdevējs.

¹³⁵ Mandala - simetrisks ornaments, kas attēlo Visumu un tiek izmantots mahājanas budisma rituālu praksē.

¹³⁶ Vieni rati (sasnkr. ekayāna) – Lotosa sūtras triju ratu, t.i klausītāju ratu (sansk. shrāvaka-yāna), apzināto ratu (sansk. pratyekabuddha-yāna) un bodhisatvu (sansk. bodhisattva-yāna) ratu kopums.

Džijaņu. Šoreiz viņa darbs nesadega pilnīgi un dažas lapas palika veselas. Teksts tieši no šīm lapām kļuva par “*Hvaom iļsun popkje do*”.¹³⁷

Otra teorija stāsta par sapni, kurā kāds dievišķīgs personāžs deva Uisanam nosacījumu uzrakstīt darbu par savu apgaismības pieredzi, ko arī Uisans izdarīja, uzrakstot “*Darbs par Mahajānu*” (Daeseung jang; 대승장). Kad Džijaņš, izlasot mācekļa sacerējumu, nokritizēja viņa darba valodu, Uisans nolēma uzrakstīt komentāru par sava skolotāja darbu “*Sousjuan feņcji*” (Sōuxuán fēnqí; 搜玄分齊)¹³⁸. Tāpat kā pirmajā teorijā Džijaņš aizdedzināja šo darbu Budas attēla priekšā un no tā palika divsimt desmit hieroglifi, no kuriem kā rezultātā tika sastādīta “*Hvaom iļsun popkje do*”.¹³⁹

Neskatoties uz to, ka daži zinātnieki uzskata, ka darba autors bija Džijaņš, to nevar apgalvot ar simtprocentīgu pārliecību, jo abas iepriekš minētās teorijas ir vienisprātis par to, ka “*Hvaom iļsun popkje do*” autors tomēr ir Uisans, kurš uzrakstīja darbu balstoties uz sava skolotāja sacerējumu vai pat dažiem sacerējumiem. Lai arī kurš nebūtu šī darba autors, tas ir zināms ar Uisana vārda kā autoru un ir korejiešu *hvaom* budisma skolas galvenais kanons.

Uisana mācības Ķīnā ilga desmit gadus un beidzās 670. gadā, pēc tam, kad divi *Šillas* ministri bija aizturēti Ķīnā. Saņemot no viena no ministriem uzdevumu nobrīdināt karali par planēto uzbrukumu no *Tanu* dinastijas puses, Uisans tūlīt pat atgriezās atpakaļ *Šillā*, kur, pateicoties viņa savlaicīgam paziņojumam, karaļa galmam izdevās veikt nepieciešamus pasākumus un novērst karalisti no krīzes¹⁴⁰. Tā ar savas dzimtenes glābšanu Uisans sāka jauno dzīvi, kas tagad bija veltīta jauno budistu mūku apmācīšanai.

2.2.3. Leģenda par Šaņmiao pārvēršanos par pūķi un kļūšanu par Uisana aizsargu

Kad Uisanam izdevās nokļūt Ķīnā, viņš dažas dienas pavadīja pie kāda Liu Džižeņa (Liú Zhirén; 劉至仁)¹⁴¹, kura meita Šaņmiao (Shànmiào; 善妙) iemīlēja viņa. Atšķirībā no Vonhjo, kurš savā laikā ļāva sevi pierunāt un apprecēja princesi, Uisans bija nelokāms savā lēmumā

¹³⁷ McBride II, R. D (editor), *Hwaōm I: The Mainstream Tradition*, Collected Works of Korean Buddhism, Vol. 4, Jogye Order of Korean Buddhism, 2012 (21. lpp)

¹³⁸ Sousjuan feņcji – Zieda vītnes sūtras analīze, kuru uzrakstīja Džijaņš divdesmit septiņu gadu vecumā.

¹³⁹ Ibid., (23. lpp)

¹⁴⁰ Iyeon / 일연. *Uisang jeongyo / 의상전교, Hangeul Samguk Yusa / 한글 삼국유사*, Hanbulhakyesa / 한불학예사, 2013.

¹⁴¹ Saskaņā ar “Trīs Karaļvalstu Vēsturi” Liu Džižeņš bija ķīniešu karavadonis, taču Dzaņnins viņu sauc par laicīgo budistu.

nodot dzīvi vienīgi Budai, līdz ar to viņš laipni, bet droši atraidīja viņas jūtas. Visus desmit gadus, ko Uisans pavadīja mācoties Ķīnā, Šaņmiao sirds turpināja tiekties pēc mūka, kurš pirms savas atgriešanas Korejā, nolēma apstāties pilsētā, kur aizsākās viņa dzīve Ķīnā. Uzzinot par Uisana atgriešanos, Šaņmiao savāca jaunus tērpus un dažādus piederumus, kas noderētu mūkam, un aizsteidzās uz ostu. Par nelaimi, viņa ierādās ostā pār vēlu, un Uisana kuģis jau bija aizgājis. Izmisumā viņa iemeta savāktas mantas jūrā, lūdzot, lai tās veiksmīgi sasniegtu kuģi. Tā kā viņas jūtas bija skaidras un patiesas, viņas lūgšana piepildījās, taču ar to viņai nebija gana un viņa pati metās jūrā, pārvēršoties par pūķi, kurš visā ceļojuma laikā aizsargāja mūku.¹⁴²

Uisana ceļojums atpakaļ uz Koreju nav vienīgā viņa dzīves epizode, kur Šaņmiao figurē ne cilvēka tēlā. Pēc atgriešanās *Šillā* Uisans meklēja sev templi, kur viņš varētu nodarboties ar lekciju pasniegšanu un jauno mūku apmācīšanu. Atrodot ideālu templi Bonhvan (Bonghwang; 봉황) kalnos, Uisans saskārās ar problēmu – templis, kas pilnīgi atbilda viņa prasībām un kas varēja kļūt par viņa jauno mājvietu, jau bija aizņemts ar citu budistu skolu pārstāvjiem. Vēloties palīdzēt Uisanam, Šaņmiao pārvērtās no pūķa par milzīgu akmeni, kas karājās gaisā virs pretinieku galvām (skat. piel. att. Nr. 19). Nobijušies mūki pameta templi, bet Uisans deva tam nosaukumu Busok (Buseoksa; 부석사), kas tulkojumā no korejiešu valodas nozīmē “planējoša akmens templis”, un nodibināja *hvaom* skolu, kur sāka izplatīt *Ziedu vītnes sūtru* un apmācīt visus gribētājus, neskatoties uz viņu sociālo slāni. Akmens, par kuru pārvērstās Šaņmiao joprojām atrodas Busok tempļa teritorijā.

Interesants fakts par Šaņmiao ir tas, ka nepastāv nekādi ieraksti, kas liecinātu par to, ka sievietei bija jebkādi maģiski spēki, lai viņa varētu pārvērsties par pūķi. Vienīgais, uz ko viņa varēja paļauties, bija viņas jūtas pret Uisanu un ticība budisma mācībai, jo ir zināms, ka pirms mūka aizceļošanas pie Džijaņa, Šaņmiao pievērsās budismam, un lūdza Budu, lai viņas vēlēšanās kļūt par pūķi, kas būtu spējīgs sargāt Uisanu, piepildītos.

2.2.4. Uisana hvaom budisma izplatīšana un viņa labākie mācekļi

Uisanu un Vonhjo vieno tas, ka abi mūki augstu vērtēja vienlīdzību un viņu filozofija pirmkārt balstījās uz *Ziedu vītnes sūtru*. Bet, ja Vonhjo bija svarīgi dzīvot parasto cilvēku vidū un sludināt budisma mācību caur dziedāšanu un laika pavadīšanu ar jebkāda sabiedriska slāņa pārstāvjiem, Uisans pievērsās askētiskam dzīvesveidam, nepametot tempļa sienas, un deva

¹⁴² Šī leģenda bija vēlāk attēlota uz diviem vīstokļiem, kas ietilpst japāņu kegon (huajen) skolas leģendu krājumā, un glabājās Kōsandži (Kōzan-ji; こうざんじ) templī, Kioto. (skat. piel. att. Nr. 16-18)

priekšroku pamatīgai budistu traktātu pētīšanai, iegūto zināšanu praktiskai pielietošanai un organizētas skolas pārvaldīšanai. Kad viņš devās ceļojumos apkārt Korejai, lai atjaunotu budistu tempļus, viņš bieži vien apmetās nevis parasto cilvēku vai laicīgo budistu mājās kā Vonhjo, bet tempļos, kur sniedza savas lekcijas. Tomēr bija daži gadījumi, kad viņš sniedza arī publiskas lekcijas ārpus tempļiem.

Papildus *Ziedu vītnes sūtrai* un *Vidusceļam*¹⁴³, Uisans praktizēja arī ticību bodhisatvai Avalokitešvarai, kuru, saskaņā ar leģendu par divām budām no Naksan (Naksan; 낙산) kalniem¹⁴⁴, kast tiek aprakstīta "*Trīs Karaļvalstu Hronikas*", Uisans redzēja pēc rituāliskās aplaistīšanas, gavēni un lūgšanas sniegšanas, kas ilga divas nedēļas. Pēc tikšanās ar bodhisatvu, Uisans uzcēla uz kalna Zelta zāli, kas bija izmantota Avalokitešvaras godināšanai.

Akcentējot uzmanību uz cilvēka vienlīdzību, Uisans vairākas reizes uzsvēra, ka cilvēka sociālajam un materiālajam stāvoklim nav nekādas nozīmes, ja viņš patiesi tiecas pēc budisma mācības, līdz ar to cilvēku skaits, kas apmeklēja viņa lekcijas, kā arī viņa pastāvīgo mācekļu skaits, bija liels. Starp Uisana mācekļiem bija sastopami gan augstāko sabiedrības slāņu pārstāvji, gan izbijuši vergi. Savu mācekļu apmācīšanā Uisans deva priekšroku dažādu veidu meditācijai un *hvaom* mācības nodošanai ar dialogu palīdzību, pateicoties kam, gan Uisana vārdi, gan viņa lekciju saturs ir citēts daudzos viņa mācekļu darbos.

Kopā ar saviem mācekļiem Uisans kopumā nodibināja desmit budistu tempļus visas Korejas pussalas teritorijā. Visi viņa *hvaom* skolas tempļi atradās kalnos, aiz galvaspilsētas robežām, tādējādi Uisans un viņa sekotāji gribēja parādīt, ka viņi nevēlas iesaistīties valsts administrācijas lietās. Tomēr tas ne vienmēr viņiem izdevās. Tā Uisans pats reiz iejaucās jauna cietokšņa uzbūves procesā, uzrakstot karalim Munmunam (Moonmu; 문무)¹⁴⁵ vēstuli, kurā viņš izteica savas domas par to, ka, ja karalis valdīs taisnīgi, tad pat vienkārša līnija, uzzīmēta uz zemes, kļūs par valsts robežu, un neviens neuzdrošināsies to pārkāpt. Karalis uzklausīja mūku domas, un cietokšņa uzbūve tika pārtraukta.

Uisans ar karali Munmu atrādījās diezgan tuvās attiecībās, un viņš vienmēr uzklausīja mūku. Un tam bija daži iemesli:

Pirmkārt, pateicoties tieši Uisanam, karalim savā laikā izdevās novērst ķīniešu iebrukumu Korejā.

Otrkārt, *Šillas* periodā budistu kopienu vidū nereti valdīja korupcija. Tie labprāt pieņēma dažāda veida ziedojumus – zemes gabalus, īpašumus, vergus utt. Savukārt Uisans atteicās no

¹⁴³ Vidusceļš – ceļš uz ciešanu beigšanos. Sekot vidusceļam nozīme dzīvot harmonijā un izvairīties no galējībām.

¹⁴⁴ Tas atrodas mūsdienu Kanvodo provincē.

¹⁴⁵ Karalis Munmuns (626–681) – trīsdesmitais Šillas karalistes un pirmais Vienotas Šillas karalis; valdīšanas periods – 661–681

vergiem un zemes, ko viņam piedāvāja karalis Munmus kā atlīdzību par valsts miera glābšanu, tādējādi iegūstot karaļa simpātiju.

Pēc savas nāves 702. gadā Uisans atstāja desmit izcilus budistu mūkus, kas turpināja sava skolotāja darbu, kuram Uisans veltīja visu savu dzīvi. Uisana pēctečus sauca par *asoniem* (aseong; 아성) jeb “sekundāriem svētiem” un to vidū bija tādi mūki, ka Odžins (Ojin; 오진)¹⁴⁶, Džitons (Jitong; 지통)¹⁴⁷, Nunins (Neungin; 능인)¹⁴⁸, Pjohuns (Pyohun; 표훈)¹⁴⁹, Džindžons (Jinjeong; 진정)¹⁵⁰, Uidžoks (Uijeok; 의적)¹⁵¹, Džindžans (Jinjang; 진장), Dojuns (Doyung; 도용), Janvons (Yangwon; 양원)¹⁵² un Sanvons (Sangwon; 상원)¹⁵³, četri no kuriem – Pjohuns, Džindžons, Janvons un Sanvons – tika saukti arī par *sajoniem* (sayeong; 사영) jeb “četriem izciliem mācekļiem”¹⁵⁴.

Mūku apmācīšana nodrošināja *hvaom* skolas ilgtspējīgo pastāvēšanu un izplatīšanos, bet pati Uisana mācība kļuva par īpatnēja korejiešu budisma pamatu. Piemēram, Korjo dinastijas slavens mūks Bodžo Džinuls (Bojo Jinul; 보조지눌)¹⁵⁵ sajauc kopā Uisana *hvaom* budisma filozofiju un *son* (seon; 선)¹⁵⁶ budisma meditācijas praksi, veidojot unikālu pēkšņas

¹⁴⁶ Odžins (?-?) – tika uzskatīts, ka viņš bija spējīgs radīt brīnumus. Tā, atrodoties Koransa (Goransa; 고란사) templī, viņš varēja iededzināt laternas Pusoska templī.

¹⁴⁷ Džitons (655-?) – Šillas karaļa Sondoka garīgais padomdevējs. Pirms viņš kļuva par Uisana mācekli, viņš no dzimšanas bija vergs. Džitons ir “Džitona jautājumi un atbildes” (Jitong mundap; 지통문답) darba autors, kas ir Uisana lekciju ieraksts.

¹⁴⁸ Nunins (?-?) – Pondžonsa (Bongjeongsa; 봉정사) tempļa dibinātājs.

¹⁴⁹ Pjohuns (?-?) – kopā ar Uisanu un Vohjo kļuva par vienu no desmit Šillas svētajiem, kura attēls ir atrodams Hunnjusa (Heungnyunsa; 흥륜사) templī. Pjohuns ir uzrakstījis divus analītiskus darbus “Piecas vizualizācijas” (Ogwan seok; 오관석) un “Četru rindu dziesma” (Sagu ge; 사구계), un kopā ar vēl vienu Uisana mācekli Nuninu nodibināja Pjohunsa (Pyohunsa; 표훈사) templi, kas atrodas mūsdienų Ziemeļkorejā.

¹⁵⁰ Džindžons (?-?) – bijušais karavīrs. Kad viņa māte nomira, Uisans sniedza lekciju, kas ilga deviņdesmit dienas, un kuru vēlāk pierakstīja Džitons. Džindžons ir darba “Trīs metodes analīze” (Sammun seok; 삼문석) autors.

¹⁵¹ Uidžoks (?-?) – ir labāk zināms kā jogačara skolas pārstāvis, kurš kādu laiku mācījās budismu Ķīnā un ir uzrakstījis Bezgalīgas dzīves sūtras (sansk. Sukhāvāṭīvyūha sūtra) komentāru.

¹⁵² Janvons (?-?) – uzrakstīja komentāru Uisana darbam “Hvaom iļsun popkje do” (Hwaem ilseung beopgye do; 화엄일승법계도)

¹⁵³ Sanvons (?-?) – ir tādu darbu kā “Šipgu džan vonton ki” (Sipgu jang wontong gi; 십구장원통기 un “Popkjedo ki čonsurok” (Beopgyedo gi chongsurok; 법계도기총수록) autors.

¹⁵⁴ McBride II, R. D. (editor), *Hwaom I: The Mainstream Tradition*, Collected Works of Korean Buddhism, Vol. 4, Jogye Order of Korean Buddhism, 2012 (16.-18. lpp)

¹⁵⁵ Bodžo Džinuls (1158–1210) – korejiešu son budisma un Džokje (Jogye-jong; 조계종) ordeņa dibinātājs.

¹⁵⁶ Son budisms – meditācijas budisma skola. Ķīniešu čaņ skolas analogs.

apgaismības un pakāpeniskas prakses metodiku.¹⁵⁷ Bodžo Džinulam izdevās dzēst robežas starp konfrontējošām *kjo* (gyo; 교) ¹⁵⁸ un *son* ¹⁵⁹ sektas skolām, tādējādi veidojot vienotu korejiešu budismu.

¹⁵⁷ Sherwin, J. *Silla Master Uisang's Enigmatic Hwaem Ilseung Beopgye-do*, Korean Buddhism Promotion Foundation 2010.

http://kbpf.org/bbs/board.php?bo_table=ewebzine&wr_id=99 [skatīts 30.03.2016]

¹⁵⁸ Kjo jeb doktrināro skolu sēkta – ietvēra sevī skolas, kas bija orientētas uz akadēmisko mācību. Tai skaitā bija:

1. *Jolban* (Yeolban; 열반종) skola – balstās uz Nirvāna sūtras, līdz ar to ir pazīstama arī kā Nirvānas skola. Kogurjo mūks Podoks (Bodeok; 보덕) (?-?) to dibināja karaļa Myjola valdīšanas periodā (651-661)
2. *Namsan* (Namsan; 남산종) jeb Juldžon (Yuljong; 율종) skola – balstās uz Vinājas sūtras. Mūks Džadžans (Jajang; 자장) (590–658) to dibināja 643. gadā.
3. *Hvaom* (Hvaeom; 화엄종) – balstās uz Avatamsakas jeb Ziedu vītnes sūtru. Uisans to dibināja 670. gadā.
4. *Popsan* (Beopsang; 법상종) – ķīniešu jogačaras skolas analogs. Īpaša nozīme bija piešķirta cilvēka apziņai. Mūks Džinpjo (Jinpyo; 진표) (?-?) to dibināja karaļa Kjongdoka (Gyeongdeok; 경덕) (?-765) valdīšanas periodā (742-765)
5. *Popson* (Beopseong; 법성종) – balstās uz Budas-dabas jēdzienu.

¹⁵⁹ Son jeb meditātīvo skolu sekta – ietvēra sevī skolas, kas bija orientētas uz meditācijas praksi. Kopumā bija deviņas skolas, kas tika sauktas par “Deviņiem kalniem” (Gu san; 구산):

1. Šilsansan (Silsangsan; 실상산문) skola – mūks Hončoks (Hongcheok; 홍척) (?-?) dibināja to 828. gadā.
2. Kadžisan (Gajisan; 가지산문) skola – mūks Čedžins (Chejing; 체징) (804-880) dibināja to 840. gadā.
3. Sondžusan (Seongjusan; 성주산문) skola – mūks Mujoms (Muyeom; 무염) (800–888) dibināja to 845. gadā.
4. Sagulsan (Sagulsan; 사굴산문) skola – mūks Pomils (Beomil; 범일) (810-889) dibināja to 846. gadā.
5. Donnisan (Dongni; 동리산문) skola – mūks Hječols (Hyejeol; 혜철) (785–861) dibināja to 839. gadā.
6. Sadžasan (Sajasan; 사자산문) skola – to dibināja mūks Dojuns (Doyun; 도윤) (798-868).
7. Sumisan (Sumisan; 수미산문) skola – to dibināja mūks Ioms (Ieom; 이엄) (869-936) 931. gadā.
8. Hijansan (Huiyangsan; 희양산문) skola – to dibināja mūks Dohons (Doheon; 도헌) (824-882) 881. gadā.
9. Bonnimsan (Bongnimsan; 봉림산문) skola – to dibināja mūks Hjonuks (Hyeonuk; 현욱) (787-869).

3. Korejiešu budisma mantojums

3.1. Tipitaka Koreana

Tripitaka, kas tulkojumā no sanskrita valodas nozīmē “trīs grozi”, ir galvenais budisma kanons. Tas sastāv no *sūtru*, norādījumu un traktātu krājumiem, kas tika iedalīti trijās daļās jeb tā sauktajiem “groziem”. Tie ir sekojoši:

1. Vinaja Pitaka – uzvedības noteikumi budisma praktizējošiem, tai skaitā arī mūkiem.
2. Sūtra Pitaka – Budas pamācības.
3. Abhidharma Pitaka – satur Vinajas un Sūtras Pitakas komentārus un anotācijas.

Šis rakstu kanons, kas dažus gadsimtus vēlāk pēc Budas nāves pirmo reizi bija uzrakstīts uz palmu lapām, kļuva par vienu no visbiežāk tulkotajiem darbiem, veltītiem budisma mācībai. Ar katru nākamo izdevumu Tripitaka papildinājās ar jauno budistu literatūru, slaveno budistu mūku darbiem un viņu biogrāfijām un vairākiem nozīmīgiem budistu dokumentiem. Tikai vienā Ķīnā bija izdotas vairākas Tipitakas versijas, dažas¹⁶⁰ no kurām bija vēlāk ievesti Korejā un kļuva par korejiešu Tripitakas¹⁶¹ versijas pamatu.

3.1.1. Tipitakas Koreanas izveidošanas priekšnosacījumi

Pirmā korejiešu Triptakas izdevuma izveide tika uzsākta karaļa Hjondžona (Hyeonjong; 현종)¹⁶² valdīšanas laikā, pēc otrā kidaņu iebrukuma uz Korjo dinastiju 1011. gadā¹⁶³. Kad *Kidaņu impērija* (Qidān guó; 契丹国)¹⁶⁴ ieņēma Korjo galvaspilsētu Sondo (Songdo; 송도)¹⁶⁵, daudzas Korejai piederošās budistu relikvijas, piemēram, Budas attēli, svētie raksti un *sūtras*,

¹⁶⁰ Tai skaitā bija:

Kaibao Tripitaka (Kāibāozàng; 開寶藏) – pirmā ķīniešu tripitaka, iespiesta uz koka plāksnēm, tika pabeigta 983. gadā, Sunu dinastijas laikā. Kopā ar visiem papildinājumiem, veiktiem vēlāk, Kaibao Tripitaka sastāv no 6,600 koka plāksnēm.

Kidaņu Tripitaka (Qidāncáng; 契丹藏) – ķīniešu tulkota tripitaka, kas bija pabeigta 1058. gadā un ievesta Korejā 1063. gadā. Tā sastāv no 5,048 koka plāksnēm.

¹⁶¹ Korejiešu tripitaka tiek saukta par Paļman Tēdžangjon (Palman Daejanggyeong; 팔만 대장경) jeb “Astoņu Tūkstošu Tripitaka”, jo tā sastāv vairāk nekā no astoņu tūkstošu koka plāksnēm.

¹⁶² Karalis Hjondžons (992–1031) – astotais Korjo dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1009–1031.g.

¹⁶³ **Jikwan Sunim** *The Buddhist Canon*, Haeinsa: The Temple and its Treasures, Koreana: Korean Art & Culture, Vol.14, No. 1, The Korea Foundation, 2000. (18. lpp)

¹⁶⁴ Kidaņu impērija (907–1125) – impērija Ziemeļķīnas teritorijā zināma arī kā Dižā Ļao dinastija (Dà Liáo; 大遼).

¹⁶⁵ Sondo – Korjo galvaspilsēta. Ir zināma arī zem Kēson (Gaeseong; 개성) un Kēkjon (Gaegyeong; 개경) nosaukumiem. Atrodas mūsdienu Ziemeļkorejā.

tika iznīcinātas, bet karalis Hjondžons bija spiests bēgt no valsts ziemeļiem uz dienvidiem, kur viņš kopā ar ministriem novirzīja valsts līdzekļus koka plākšņu izveidei, kas tika izmantoti Korjo dinastijas Tripitakas kanonu iespiešanai. Karalis Hjondžons ticēja, ka šāda rīcība noderēs par lūgšanām Budai pēc palīdzības izraidīt kidaņu armiju no Korejas pussalas. Un tiešam, gan otro, gan trešo kidaņu iebrukumu Korjo armijai izdevās atvairīt.

Pirmā kanona versija, kas saucās *Čodžo Tēdžangjon* (Chojo Daejanggyeong; 초조대장경) sastāvēja no 5,408 koka plāksnēm, kas bija sadalītas uz 1,076 nodaļām. Vēlāk, karaļa Mundžona (Munjong; 문종)¹⁶⁶ valdīšanas laikā, tās bija papildināts ar vēl vienu plākšņu tūkstoti. Karaļa Mundžona dēls Uičons (Uicheon; 의천)¹⁶⁷ aizvadīja dažus gadus vācot *sūtras* un Tripitakas komentārus no Ķīnas, Japānas un Korejas, kuri pēc tam tika kārtīgi izpētīti. Karaļa Sukdžona (Sukjong; 숙종)¹⁶⁸ valdīšanas laikā Uičona krājums, kas sastāvēja no 4,740 plāksnēm, tika publicēts kā korejiešu Tripitakas pielikums - *Šinpjon Džedžongjodžan Čonrjoks* (Sinpyeon Jejonggyojang Chongnok; 신편제종교장총록) jeb “Jaunais Vairāku Skolu Kanonisko Darbu Krājums”. Visas Korejiešu Tripitakas un to pielikuma koka plāksnes glabājās Puin templī (Buinsa; 부인사), kur diemžēl bija pilnīgi iznīcinātas ugunsgrēkā 1232. gadā mongoļu uzbrukuma laikā.¹⁶⁹ Taču Tripitakas satura kopijas, kas bija savā laikā aizvestas uz Japānu, tika vēlāk atgrieztas atpakaļ Korejā.

Grūtības, ar kurām *Korjo* dinastija saskārās 11. gadsimtā, veicināja tautas vienotību, lai kopīgiem spēkiem izveidotu pirmo korejiešu Tripitakas kanona versiju, kas aizsargātu viņus no kidaņu uzbrukumiem. Tomēr mongoļu uzbrukums, kas notika 13. gadsimtā, kļuva par jauna, precīzāka kanona izveidošanās pamudinājumu. *Tripitakas Koreanas* izveides nolūks bija ne tikai sadragāt mongoļu iebrucējus, bet arī lūgšanas par karaliskās ģimenes labklājību, bagātīgu ražu un valsts uzplaukumu.

Koka plākšņu izveides procesā tika iesaistīta visa Korejas tauta – karaļi, budistu mūki, jebkāda ranga valsts ierēdņi, konfuciānisma un vienkāršās tautas pārstāvji. Ievērojamāko budistu kanona izveidošanas dalībnieku vidū bija karalis Kodžons (Gojong; 고종)¹⁷⁰, kurš 1236. gadā ierosināja *Tripitakas Koreanas* izveidošanu un pats piedalījās nacionālo un reģionālo

¹⁶⁶ Karalis Mundžons (1019-1083) – vienpadsmitais Korjo dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1046-1083. g.

¹⁶⁷ Uičons (1055-1101) – budistu mūks un čontē (Cheontae; 천태) skolas dibinātājs.

¹⁶⁸ Karalis Sukdžons (1054-1105) – piecpadsmitais Korjo dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1095–1105. g.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Karalis Kodžons (1192-1259) – divdesmit trešais Korjo dinastijas karalis; valdīšanas periods – 1213–1259. g.

iespiešanas aģentūru dibināšanā un to pārvaldē.¹⁷¹ Čoi militāra režīma diktators Čoi U (Choe U; 최우)¹⁷² un viņa dēls Čoi Hans (Choi Hang; 최항)¹⁷³ finansēja un vēroja projekta rezultātus, bet Čoi U meitasvīrs Džons Ans (Jeong An; 정안)¹⁷⁴ ziedoja gandrīz pusi no finansējuma, kas bija nepieciešams projekta izpildei. Pēc viņa ierosinājuma tika izveidotas dažu darbu koka plāksnes, tai skaitā bija iegravēts arī neliela apjoma *Lotosa sūtras* izdevums. Izcilo budistu mūku vidū, kas piedalījās *Tripitakas Koreanas* gravēšanā, bija mūks Sugi (Sugi; 수기). Saņemot karalisko dekrētu, viņš nodarbojās ar teksta redakciju – kļūdu labošanu un trūkstošo ķīnizīmju pievienošanu, kā arī salīdzināja pirmo korejiešu kanonu *Korjo Tēdžangjon* ar ķīniešu Kaibao un Kidaņu Tripitakas izdevumiem.

Otra korejiešu Tripitakas kanona izveides process aizņēma sešpadsmit gadus, un darbs bija pabeigts 1251. gadā, kopumā veidojot 81,258 koka plāksnes, teksts uz kurām bija iegravēts no abām pusēm¹⁷⁵. Īpašu uzmanību korejieši pievērsa teksta precizitātei – vairāki redaktori pārbaudīja katru plāksni vairākas reizes, lai izvairītos pat no vismazākām kļūdām. Tieši savas precizitātes dēļ *Paļman Tēdžangjon* tiek uzskatīta par labāko pastāvošu Tripitakas versiju. Vairākiem miljoniem ķīniešu hieroglifiem ir vienāds stils un izmērs, un to vidū nav neviena nepareizi uzrakstīta hieroglifa. Apbrīnojami ir tas, ka korejiešiem izdevās panākt tādu precizitāti neskatoties uz to, ka visus hieroglifus vajadzēja grebt atmuguriski, lai pēc tam teksts būtu iespiests un salasāms pareizā veidā.

Bet ne tikai tās precizitāte padara *Tripitaku Koreanu* par tik vērtīgu budistu kanona versiju. *Paļman Tēdžangjon* ietver sevī katru budistu svēto rakstu, kas kaut kad līdz 13. gadsimtam bija augstu vērtēts un tulkots ķīniešu valodā. Tai skaitā arī ir *Ziedu vītnes sūtra*, *Nirvāna sūtra* un daudzas citas *mahajānas* un *hinajānas* budisma *sūtras*. Kā arī tā satur labāko ķīniešu budistu mūku komentārus, annāles un viņu biogrāfijas. Savukārt epilogi, autoru, tulku, redaktoru, gravētāju vārdi un iespiešanas aģentūru nosaukumi sniedz informāciju par tā laika budisma kultūru, korejiešu literatūru, publicēšanas tehnoloģijām un bibliogrāfiju. Tādējādi *Paļman Tēdžangjon* ir ne tikai budisma, bet arī korejiešu vēstures mantojums, kas vēlāk kļuva par citu tautu, piemēram, japāņu *Taišjo Šinsu Tēdžangjon* (Daisyō sinsu daejanggyeong; 다이쇼 신수 대장경) Tipitakas versijas atsaucēs tekstu.

¹⁷¹ **Thorpe, N.** *Haerin-sa and the Tripitaka Koreana*, Korea Journal, Vol. 11, No. 10, Korean National Commission for UNESCO, October 1971. (34. lpp)

¹⁷² Čoi U (?-1249) – valstsvīrs, politiķis, otrais Čoi militārā režīma diktators.

¹⁷³ Čoi Hans (1209-1257) – politiķis, valsts ierēdnis, ģenerālis, trešais Čoi militārā režīma diktators.

¹⁷⁴ Džons Ans (?-1251) – otra ranga valstsvīrs.

¹⁷⁵ **Yang, T. J.** *About the Tripitaka Koreana*, Korea Journal, Vol. 12, No. 5, Korean National Commission for UNESCO, May 1972. (46. lpp)

Četras reizes pēc projekta pabeigšanas *Tripitakas Koreanas* koka plāksnes mainīja savu atrašanās vietu. Uzreiz pēc tam, kad darbs bija pabeigts, koka plāksnes tika nogādātas speciālā plākšņu zālē Kanhva salā (Ganghwado; 강화도), kur Korjo un mongoļu kara laikā atradās *Korjo* dinastijas valdības rezidence. Dažus gadus vēlāk, plāksnes tika pārvietotas uz Sonvon templi (Seongwon-sa; 성원사) tajā pašā salā. Pēc *Korjo* dinastija krišanas 1392. gadā, Kanhva sala kļuva par japāņu laupītāju galveno mērķi, tieši tāpēc 1398. gadā bija nolemts pārvest *Paļman Tēdžangjon* plāksnes uz Džičon templi (Jicheon-sa; 지천사), kas atradās netālu no Seulas, kur tās uzglabājās dažus mēnešus pirms tās tika pārvērstas uz Hēin templi (Haein-sa; 해인사), kur *Tripitaka Koreana* glābjas līdz pat mūsdienām.¹⁷⁶ Atrodoties Hēin templī, *Tripitakas* koka plāksnes pārdzīvoja Japāņu iebrukumu Korejā 1592. gadā, septiņus ugunsgrēkus un Korejas karu.¹⁷⁷ Neskatoties uz visām katastrofām, tās ir saglabājušās gandrīz ideālā stāvoklī.

3.1.2. Tipitakas Koreanas izveidošanas metode

Viena no galvenajām *Tripitakas* iespiešanas aģentūrām ne par velti atradās Džindžu pilsētā (Jinju; 진주). Šī pilsēta atrodas netālu no Kodže salas (Geojedo; 거제도), kas bija bagāta ar tik nepieciešamo bērzu, jo tieši bērza koksne, kas ir ideāli piemērota kokgriezumiem, tika lietota *Tripitakas* koka plākšņu grebšanai.

Koksnes sagatavošana un tā apstrāde bija ilgs process, kas aizņēma vairākus gadus. Zemāk esošajā shēmā (sk. shēmu Nr. 1) ir skaidri redzamas visas koksnes sagatavošanas pakāpes:

1. Pēc piemērotākās koksnes atlases, tās transportēšanas uz darbnīcām, mizas noņemšanas un sazāģēšanas plāksnēs, to ilgu laiku turēja iemērktu un pēc tam vārīja sālsūdenī. Mērcēšanas un vārīšanas procesa nolūks bija novērst koka trūdēšanu, plaisāšanu, savērpšanos un liekšanos.

2. Pēc koksnes apstrādes ar sālsūdeni, koka plāksnes kārtīgi izžāvēja. Tā kā pēc vārīšanas sāls pārklāj koksnes virsmu, žāvēšanas procesā šis aizsargslānis absorbē lieko mitrumu. Bet, tā kā šādas koka plāksnes bija diezgan biezas, tās papildus pārklāja ar rīsa papīru, lai palēninātu

¹⁷⁶ Ibid., (47. lpp)

¹⁷⁷ *Overcoming the Crises of Preservation*, Tripitaka Koreana, Haein-sa, Korea, 2009.

http://i80000.or.kr/english/html/preservation/sub_preservation_3.html [skatīts 06.03.2016]

mitruma iztvaicēšanos, tādējādi nodrošinot vienmērīgu žūšanu un novēršot plākšņu plaisāšanu.

Vidējais plākšņu izmērs pēc apstrādes ir atspoguļots tabulā:

Garums	Augstums	Svars	Biezums
70 cm	24 cm	2,600-3,700 kg	4 cm

(Jikwan Sunim *The Buddhist Canon*, Haeinsa: The Temple and its Treasures, Koreana: Korean Art & Culture, Vol.14, No. 1, The Korea Foundation, 2000. (20. lpp))

Plākšnes daļa, uz kuras tika iegravēts teksts, bija biezāka par plākšnes malām. Glabāšanas procesā šāda biezuma atšķirība pasargāja plākšnes no rīvšanās.

3. Kad koka plākšnes bija pilnīgi gatavas, tās vispirms pārklāja ar līmi un tad uz koka virsmas klāja iepriekš sagatavotu papīru ar tekstu, ko vajadzēja iegravēt, tā, lai teksts būtu iespiests kā spoguļattēls. Papildus budisma tekstam, tika norādīts *sūtras* nosaukums, plākšnes numurs, nodaļa, lietas numurs, kā arī gravētāju, tulku un autoru vārdi. Pēdējās nodaļas plākšnē norādīja arī izveides periodu, valsti, iespiešanas aģentūras nosaukumu un atbildīgo organizāciju (sk. piel. att. Nr. 20-21). Katra koka plākšne sastāvēja pārsvarā no 23 rindām ar 14 hieroglifiem katrā rindā.¹⁷⁸ Hieroglifi bija iegravēti no abām pusēm, tādējādi viena plākšne ietvēra 644 hieroglifus, bet visas 81,258 Tripitakas plākšnes ietvēra vairāk nekā 50 milj. ķīniešu hieroglifus.

4. Pēc teksta iegravēšanas plākšnes stūrus pārklāja ar metāla loksnēm, lai aizsargātu tās un novērstu plaisāšanu (skat. piel. att. Nr. 22).

5. Pēdējais solis bija nolakot koka plākšnes, lai pasargātu tās no kukaiņiem un lai teksta iespiešanas procesā tinte neiekostos kokā.

Shēma Nr. 1

The Production Process of the Printing Woodblocks

(http://i80000.or.kr/english/images/sub/history/img_history29_e.jpg)

¹⁷⁸ Jikwan Sunim *The Buddhist Canon*, Haeinsa: The Temple and its Treasures, Koreana: Korean Art & Culture, Vol.14, No. 1, The Korea Foundation, 2000. (20. lpp)

Kā jau iepriekš tika pieminēts, *Paļman Tēdžangjon* koka plākšņu izveide kopā prasīja 16 gadus, bet var droši apgalvot, ka šis pasākums bija to vērts. Korejiešu Tripitaka ir viena no senākajām, precīzākajām un pilnīgākajām budistu kanona versijām, kas ir nonākusi līdz mūsdienām, pateicoties kam, tā kļuva par Korejas nacionālo dārgumu un kopā ar savu atrašanās vietu, - Hēin templi, - tā ir iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā.

3.2. Budistu tempļu arhitektūra

Budisms, ienākot no Ķīnas Korejā, papildus mācībai atnesa sev līdzī arī ķīniešu budistu tempļu arhitektūras īpatnības. Sākotnēji, Trīs Karaļvalstu tempļi bija konstruēti pēc ķīniešu tempļu struktūras, kurai bija raksturīgs aksiāls ēku izvietojums - visas galvenās ēkas veidoja vienu rindu, vēršoties no dienvidiem uz ziemeļiem. Tādēļ ķīniešu budistu tempļu kompleksam bija raksturīgs garš vertikāls novietojums (skat. piel. att. Nr. 23). Taču ar laiku, attīstoties reliģijai un mainoties tempļu uzbūves vietām, tempļu arhitektūra sāka piedzīvot izmaiņas, kas padarīja to par īpatnēju Korejai.

3.2.1. Korejiešu tempļu arhitektūras elementi

Trīs Karaļvalstu periodā, kad budisms tikko sāka attīstīties un izplāties Korejas pussalas teritorijā, budistu tempļi pārsvarā atradās pilsētās, līdzenumos, tādējādi tos bija viegli būvēt pēc ķīniešu tempļu plānojuma. Gan *Šillas*, gan *Kogurjo*, gan *Bekče* tempļu kompleksa galvenā celtnē bija pagoda – tempļa sirds. Taču katrai karalistei bija raksturīgas savas pagodas iezīmes.

Piemēram, *Kogurjo* astoņstūru pagoda būvēja no koka (skat. piel. att. Nr. 24), bet budistu svētnīcas atradās pagoda ziemeļu, dienvidu un rietumu pusēs, tādējādi padarot to par kompleksa centrālo celtni. Savukārt *Bekčē* pagoda bija veidotas no akmens, lai gan no sākuma tās būvēja līdzīgi *Kogurjo* karalistei no koka, un tām bija raksturīga četrstūra forma (skat. piel. att. Nr. 25), bet galvenais templis un lekciju zāle atradās viena aiz otras, veidojot vienu rindu aiz pagodas, kas ļoti atgādināja ķīniešu tempļu kompleksa ēku izvietojumu. *Šilla* karaliste, kas pieņēma budismu gadsimtu vēlāk par tās kaimiņiem, izstrādāja savu unikālo pagodas stilu. Pagoda būvēja gan no koka, gan no akmens, bet tām bija raksturīgs ķieģeļiem līdzīgs raksts, kas nebija sastopams *Bekšce* un *Kogurjo* tempļos (sk. piel. att. Nr. 26).

Vienotā Šillā tempļu arhitektūra sāka piedzīvot pirmās izmaiņas. Tajā laikā popularitāti ieguva divas pagodas, kas atradās galvenās zāles priekšā. Šāds pagoda izvietojums bija raksturīgs, piemēram, Kamun (*Gameunsa*; 감은사) templim. Diemžēl visas tempļa koka ēkas

savā laikā sadega un līdz mūsdienām no tempļa ir palikušas tikai divas akmens pagodas (skat. piel. att. Nr. 27). Vēl viens templis, kuram ir divas pagodas, Pulguk (Bulguksa; 불국사) templis ir saglabājies līdz mūsdienām.

Katrai no Pulguk tempļa pagodai ir savs nosaukums un sava nozīme. Pa labi no ieejas uz zāli atrodas tā sauktā Tabotap (Dabotap; 다보탑) pagoda, bet pa kreisi – Sokkotap (Seokgatap; 석가탑) (skat. piel. att. Nr. 28). Tabotap reprezentē sievišķo auksto enerģiju *um* (eum; 음). Šī desmit metru augstā astoņstūru pagoda ir dekorēta ar četrām lauvām, kas simbolizē gudrību, un četrām kāpnēm, katrai no kurām ir desmit pakāpieni, kuri simbolizē desmit budisma pilnības: augstsirdību, cenšanos, disciplīnu, koncentrāciju, pacietību, gudrību, prasmi, apņemšanos, garīgo spēku un zināšanas. Savukārt Sokkotap reprezentē vīrišķo karsto enerģiju *jan* (yang; 양). Atšķirībā no Tabotap pagodas, šai astoņu metru augstajai pagodai, kas nav krāšņi dekorēta, ir tipisks un vienkāršs korejiešu stils. Saskaņā ar vēl vienu viedokli par divu pagodu nozīmi, Sokkotap pagoda, reprezentē Budu Šakjamuni¹⁷⁹, kurš pasniedza lekciju par *Ziedu vītnes sūtru*, bet Tabotap, Daudzu Dārgumu pagoda, reprezentē viņa mācekļus.¹⁸⁰ Taču pastāv arī uzskats, ka Tabotap reprezentē sasniegušo apgaismību Budu Tabo (Dabo; 다보), kurš lekciju laikā sēdēja Budai Šakjamuni blakus.

Tai pašā laikā korejiešu tempļu kompleksam parādījās vēl viens jauns arhitektūras elements – krāšņi dekorēta stūpa jeb *saritap* (saritap; 사리탑) – neliela izmēra akmens tornis, kur glabājās kremēto izcilo mūku pīšļi (sk. piel. att. Nr. 29).

Korjo dinastijas periodā, kad kļuva populāras *punsu* (풍수; pungsu)¹⁸¹ un *son* budisms, kas balstījās uz meditāciju un askētisku dzīvesveidu, budistu tempļus sāka būvēt kalnos, ārpus pilsētu robežām. Kā jau bija pieminēts darba pirmajā daļā, budisms saplūstot kopā ar šamanismu, pārņēma dažus senus korejiešu ticējumus, tai skaitā arī ticību kalnu dievībai Sanšinam, kas reprezentēja pozitīvo dabas enerģiju. Saskaņā ar *punsu*, pastāv divi galvenie nosacījumi, kuriem jāseko, izvēloties tempļu uzbūves vietu: templim jābūt pasargātam no stipra vēja atrodoties starp kalniem, kā arī jābūt piekļuvei ūdens tilpnēm. Ja aiz tempļa bija kalni, bet tempļa priekšā bija upe, šāds templis bija pilns ar pozitīvo enerģiju. Netālu no daudziem

¹⁷⁹ Šakjamuni jeb Sidharta Gautam (5. gs. p.m.ē) – budisma pamatlicējs.

¹⁸⁰ **Mason, D. A.** *Pagodas of Bulguksa Temple*, KOCIS, 2014.

<http://www.korea.net/NewsFocus/Column/view?articleId=117590> [skatīts 09.04.2016]

¹⁸¹ *Punsu* (*pun* (pung; 풍) – “vējš/atmosfēra”, *su* (su; 수) – “ūdens/ hidrosfēra” – ģeomantija jeb māksla, ievērojot apkārtējās vides īpašības, noteikt vispiemērotākos ēku būvēšanas vietas.

tempļiem bija uzceltas speciālas svētnīcas *sanšingaks*, veltītas kalnu dievības godināšanai. Šādas svētnīcas ir ne tikai šamanisma un budisma sinkrētisma piemērs, bet arī korejiešu budistu arhitektūras īpatnējs elements.

Tā kā ķīniešu aksiāls ēku izvietojums nebija piemērots kalnu ainavai, korejiešu budistu tempļiem parādījās sava īpatnēja struktūra, kas pielāgojās individuāli katram kalnam. Kalnu tempļiem bija asimetrisks plānojums, kas sekoja zemesgabala kontūrām, uz kura bija uzcelts templis. Ēku izvietojums bija atkarīgs no tas reliģiskajām un praktiskajām funkcijām – vārtus novietoja ieejas teritorijā, bet galvenā celtnē – Budas zāle – atradās kompleksa aizmugurē. Zāles priekšā atradās viena vai divas pagodas, bet tām apkārt – svētnīcas, lekciju un meditāciju zāles, kā arī citas kompleksa ēkas.

Budistu tempļu ēkām bija raksturīgi trīs koka jumtu paveidi:

1. *Paldžak* (paljak; 팔작) – divslīpju jumts ar četrslīpju jumta elementiem
2. *Matpē* (matbae; 맞배) – divslīpju jumts
3. *Udžingak* (ujingak; 우진각) – četrslīpju jumts.

팔작지붕

맞배지붕

우진각지붕

<http://pds88.cafe.daum.net/image/11/cafe/2008/10/20/12/52/48fc00952c7d1>

Cilvēki ticēja, ka ļaunie gari ceļo pa taisnām līnijām, tāpēc būvējot tempļus, jumtu galus ielocīja uz augšu, lai gari nevarētu tikt ēkas iekšā.

Zem jumtiem sāka novietot krāšņus kronšteinus, kas atbalstīja jumtu dzegas svaru. Ja kronšteinus novietoja tikai uz ēkas kolonnu galiem, šādu arhitektūras stilu sauca par *džušimpo* (jusimpo; 주심포) (sk. piel. att. Nr. 30), bet ja tos novietoja arī starp kolonnām visa jumta garumā, to sauca par *tapo* (dapo; 다포) (sk. piel. att. Nr. 31).

Kronšteinu parādīšanās veicināja ēku dekoratīvo ornamentu attīstīšanos. Lielu uzmanību sāka pievērst sienu, kolonnu un jumta dekoratīvo ornamentu krāsainajiem rakstiem. Dekoratīvs celtnu krāsojums saucās *dančons* (dancheong; 단청) (sk. piel. att. Nr. 32-33). Ēku dekorēšanai

izmantoja piecas krāsas: sarkano, zaļo vai zilo, balto, melno un dzeltenu. *Dančona* mērķis bija ne tikai padarīt tempļi, pili vai jebkuru citu celtni krāšņāku, bet arī pasargāt to no kukaiņiem un iespējamiem skrāpējumiem.

Lai ienāktu tempļī, apmeklētājam bija jāiziet cauri trim vārtiem: Viena Pīlāra jeb *Ildžumun* vārtiem (iljumun; 일주문), Četru Debesu Karaļu jeb *Čonvanmun* vārtiem (천왕문) un Neduālisma jeb *Purimun* vārtiem (purimun; 불이문). Izejot cauri šiem vārtiem, cilvēks sagatavoja sevi tikšanās brīdim ar Budu.

Sīkāk par šo sagatavošanos - aiz *Ildžumun* vārtiem parasti atrodas neliela straume, kurā cilvēkam jāiztīra savs ķermenis un prāts no pasaulīgām rūpēm. *Čonvanmun* vārtos atrodas milzīgas Četru Izcilo Debesu Karaļu (Sadae Cheonwang; 사대천왕) statujas (skat. piel. att. Nr. 34-35). Katrs no karaļiem valda par savu debespusi un pilda savus pienākumus: Džiguks (Jiguk; 지국), kas ir Karalistes Sargs, sargā Budas zemi un valda par austrumiem. Rokās viņam ir lauta, spēlējot kuru, viņš pievērš cilvēkus budismam. Viņš, Kurš Visu Redz, jeb Kvanmoks (Gwangmok; 광목), labajā rokā tur pūķi un valda par rietumiem. Viņa acis redz visus neticīgos, un tās ir tik šausminošas, ka, ja cilvēks paskatīsies viņam acīs, viņš vairs nekad negrēkos. Džundžans (Jeungjang; 증장), kas ir Attīstības Dievs, atbild par bagātu ražu un valda par dienvidiem. Rokās viņam ir zobens, ar kura palīdzību viņš sargā dharmu. Viņš, Kurš Visu Dzird, jeb Tamuns (Damun; 다문), dzīvojot tumsā un ieklausoties ikvienā skaņā, valda par ziemeļiem. Tamuna pienākums ir glābt dvēseles, kas ir apmaldījušās tumsā. Kreisajā rokā viņš tur akmens pagodu. Saskaņā ar leģendām par šiem karaļiem viņi bija ļaunie gari, kurus Buda pārveidoja par budisma mācības un budisma piekritēju sargiem.¹⁸² Nikns un varens četrus karaļus izskats ir spējīgs atbaidīt visus ļaunos garus, tāpēc tikai cilvēki ar šķīstu prātu un dvēseli ir pietiekami drosmīgi, lai izietu cauri šiem vārtiem.

Aiz *Čonvanmun* vārtiem atrodas neduālisma vārti *Purimun*. Izejot tiem cauri, cilvēks apzinās, ka viņš ienāk Budas zemē, kur viņš un Buda ir viens vesels. Iziešana cauri trim vārtiem simbolizē prāta trenēšanas pakāpes, kas noveda Budu pie apgaismības.

Svarīgs korejiešu tempļu elements ir *samuls* (samul; 사물) – četri unikālie sitami muzikālie instrumenti, kuri izteic Budas mācību caur skaņu, ko tie rada. Visi četri instrumenti,

¹⁸² **Myeong-beop**, *The Four Heavenly Kings Guard the Buddha-dharma*, Cultural Corps of Korean Buddhism, Seoul, spring 2015. (29.-30. lpp)

kas ir *bomdžons* (bomjeong; 범종) (sk. piel. att. Nr. 36), *popgo* (beopgo; 법고) (sk. piel. att. Nr. 37), *mogo* (mogeog; 목어) (sk. piel. att. Nr. 38) un *unpans* (unpan; 운판) (sk. piel. att. Nr. 39), – uzglabājas vienā tempļa paviljonā un tiek lietoti dažādās budistu ceremonijās.

Bomdžons – bronzas zvans, kuram ir iegarena forma un krāšņs ornaments, veido skaņu un skaidru skaņu, kuru var dzirdēt pat dažu kilometru attālumā. Šis zvans simbolizē ticību, ka visas dzīvās būtnes, kas vienlaikus dzird zvana skaņu un budisma mācību, varēs pārvarēt ciešanas un sasniegt apgaismību. Zvanu lieto arī kā signālu, kas iezīmē rīta un vakara godināšanas ceremonijas sākumu.

Popgo – ir dharmas bungas, apvilktas ar ādu, kas ir dekorēta ar ornamentiem, izpildītiem *dančon* tehnikā. Pastāv uzskats, ka skaņa, ko veido bungas, ir Budas vārdu atbalss, tādējādi spēlēt bungas simbolizē izplātīt Budas mācību jeb *dharmu*. Bingu spēle, kas paātrinās ar katru jauno sitienu, tapāt kā zvanu skaņa, iezīmē godināšanas ceremonijas sākumu.

Koka zivs ar pūķa galvu kas saucās *mogo* ir vēl viens instruments, kuru izmanto mūku sasaukšanai. Tā iekšienē atrodas koka zizlis, kas veido skaņu, kad zivi sist no augšpusē. Divi sitieni ir ēdināšanas signāls, bet sitienu sērija sasauca mūkus uz sapulci. Tapāt kā zvanam un bungām, arī *mogo* ir savs simbolisms, kā arī īpaša nozīme. Zivs, kas nekad neaizver savas acis, simbolizē budistu mūku, kuram vienmēr jābūt modram, bet spēle uz šī instrumenta atbrīvo dzīvas būtnes no ūdens gūsta.

Unpans – kas ir mākoņa formas gongs, veidots no bronzas vai dzelzs, simbolizē visas būtnēs, kas pavada savu dzīvi debesīs. Gongu sitieni dāvina gaisa būtnēm brīvību un palīdz mirušo dvēselēm atdzimt *Tīrajā zemē*.

3.2.2. Tripitakas Koreanas māja – Hēin templis

Hēin templis, kur glabājas *Paļman Tēdžangjon*, otra korejiešu tripitakas kanona versija, ir viens no lielākajiem budistu tempļiem Korejā un viens no trim korejiešu dārguma tempļiem, kas ir Tondon templis (Tongdosa; 통도사), kurš reprezentē Budu, Songvan templis (Songgwangsa; 송광사), kas simbolizē budistu kopienu *sunka* un Hēin templis, kas reprezentē budisma mācību.

Hēin tempļa komplekss, kas atrodas Kajasan kalnos (Gayasan; 가야산), Korejas pussalas dienvidos, pēc savas formas atgādina kuģi (skat. piel. att. Nr. 40). Ja uz tempļa kompleksu skatās no blakus esošā Namsan kalna (Namsan; 남산), var likties, ka templis, kuru ielenc kalni

un mežs, atrodas lotosa ziedā, kura formu bieži vien salīdzina ar kuģi. Kajasan kalnu, uz kura atrodas templis, dēvē par kuģi, pašu templi – par kuģa kabīni, bet Budas attēlu uz akmeņa, kas atrodas tempļa aizmugurē, dēvē par kuģa kapteini. Budismā “kuģis” simbolizē apgaismību, ko sasniedz pateicoties gudrībai, kura var aizvest cilvēku uz *Tīro zemi*. Tieši šo ideju simbolizē templis.¹⁸³

Hēin templis sastāv no 29 celtnēm, kurus var redzēt zemāk esošajā tempļa plānojumā (sk. shēmu Nr. 2). Dažas no šīm celtnēm tiks aplūkotas ar īpašu uzmanību.

Shēma Nr. 2

(<http://cfile217.uf.daum.net/original/01058645507BAE4525CC88>)

Ildžumun vārti (shēmā Nr.22) – ir pirmie vārti, kurus cilvēks redz pa ceļam uz templi. Izejot tiem cauri, cilvēks sasniedz prāta koncentrēšanās spējas, kas ir nepieciešamas, ja viņš vēlas nonākt patiesības sakrālajā pasaulē. Nākamie sastopamie vārti – *Ponhvanmun* (Bonghwangmun; 봉황문) (shēmā Nr.19), citos tempļos ir saukti *Čonvanmun*. Šie vārti ir otrais ienākšanas solis Budas pasaulē. No ārpuses tie ir dekorēti ar budistu doktrīnas sargu attēliem, kamēr vārtu iekšpusē atrodas Četru Debesu Karaļu gleznas. Pēdējie vārti, kuriem ir jāiziet cauri,

¹⁸³ Shim, J. R. *The History and People of Haeinsa*, Haeinsa: The Temple and its Treasures, Koreana: Korean Art & Culture, Vol.14, No. 1, The Korea Foundation, 2000. (13.-14. lpp)

lai tiktu templī, ir *HētaImun* vārti (Haetalmun; 해탈문) (shēmā Nr.18), kuri ir saukti arī par *Purimun*.

Ienākot templī, pirmā ēka, kas iekrīt acīs, ir *Kugvanu* (Gugwangnu; 구광루) jeb Deviņu gaismas staru paviljons (shēmā Nr.13). Ēkas nosaukums radās no *Ziedu vītnes sūtras* stāsta par Budas sludināšanu deviņās dažādās vietās, kur sludināšanas laikā parādījās gaismas stari, pateicoties kuriem budisma mācība varēja sasniegt vairāk cilvēkus.¹⁸⁴ Apkārt *Kugvanu* paviljonam atrodas mūku dzīvojamās ēkas, bet aiz tām atrodas trīsstāvu akmens pagoda un akmens laterna (skat. piel. att. Nr. 41).

Katram budisma templim ir sava galvenā zāle, kas ir veltīta kādai noteiktai Budai. Hēin templī tas ir *Tēdžokgvandžon* zāle (Daejeokgwangjeon; 대적광전) (shēmā Nr.1), kurā glabājas Budas Vairokanas¹⁸⁵ statuja (skat. piel. att. Nr. 42).

Aiz *Tēdžokgvandžon* atrodas galvenās tempļa ēkas – *Tripitakas Koreanas* koka plākšņu krātuve *Pandžon* (Panjeon; 판전) (shēmā Nr.2) (skat. piel. att. Nr. 43), kuru veido četras zāles, katrai no kurām ir savs nosaukums: gara zāle, kas atrodas uzreiz aiz *Tēdžokgvandžon*, saucās *Sudaradžan* (Sudarajang; 수다라장), tai pretī ir *Popodžon* (Beopbojeon; 법보전), bet pa labi un pa kreisi stāv divas mazākas zāles, kuras saucās *Sosagandžon* (Seosaganjeon; 서사간전) un *Tonsagandžon* (Dongsaganjeon; 동사간전). Tripitakas krātuve atrodas 655 metru augstumā un vēršas uz dienvidrietumiem. Šāds izvietojums nodrošina koka plākšņu glabāšanai nepieciešamos apstākļus. Apkārt tempļa kompleksa aizmugurei, kur atrodas *Pandžon*, ir augstas klintis, kas pasargā *Pandžon* telpas no ziemeļu vēja, bet pašu ēku izvietojums nodrošina vienmērīgu saules gaismu.¹⁸⁶

Popodžon un *Sudaradžan* zālēm ir dažāds logu izmērs. Uz sienām, kas atrodas tuvāk kalniem, apakšējie logi ir mazāki par augšējiem logiem (skat. piel. att. Nr. 44), kamēr uz fasādes esoši apakšējie logi ir lielāki par augšējiem (skat. piel. att. Nr. 45). Atšķirība starp logu izmēriem nodrošina pareizu gaisa cirkulāciju. Tā sauss gaiss no kalniem ienāk zālē cauri lielajiem augšējiem logiem un, absorbējot lieko mitrumu, kļūst smagāks un nonāk lejup. Tieši tāpēc, lai šis mitrais gaiss varētu iziet no telpas, fasādes sienas apakšējie logi ir lielāki par

¹⁸⁴ Shim, J. R. *The History and People of Haeinsa*, Haeinsa: The Temple and its Treasures, Koreana: Korean Art & Culture, Vol.14, No. 1, The Korea Foundation, 2000. (8. lpp)

¹⁸⁵ Buda Vairokana - simbolizē mūžīgo gaismu vai patiesību

¹⁸⁶ Ibid, (11. lpp)

augšējiem. Uz fasādes esoši lielie apakšējie logi novērš mitrā gaisa plūšanu no ielejas, bet mazie augšējie logi nodrošina sausā gaisa palikšanu telpā.

Telpas grīdu pārklāj kokogles, kaļķa pulveris, sals un smilts slāņi. Kad mitruma līmenis telpā ir augsts, šāds pārklājums absorbē lieko mitrumu, un izdala to, kad gaiss ir pārāk sauss, kā arī aizsargā koka plāksnes un plauktus, uz kuriem tās atrodas (skat. piel. att. Nr. 46), no kukaiņiem.

Apkārtējās vides novērošana un spēja izmantot to savā labā, nodrošināja Tripitakas plāksņu saglabāšanos gadsimtiem ilgi un nonākšanu līdz mūsdienām gandrīz ideālā stāvoklī. Vairākas reizes Hein templis cieta no ugunsgrēkiem, kuros gāja bojā visas kompleksa ēkas, bet tikai *Tripitakas Koreanas* uzglabāšanas zāles palika uguns neskartas, un tās kopā ar svēto budisma kanonu palika veselas.

Nobeigums

Budisma reliģija, kuras izplatīšanās visā Korejas pussalā prasīja tikai vienu gadsimtu, bija spējīga īsā laikā kļūt par korejiešu tautas neatņemamu dzīves daļu. Ienākot sadrumstalotā sabiedrībā, kas bija sadalīta uz trim karalistēm, kuras gadsimtu garumā cīnījās savā starpā un nevarēja mierīgi pastāvēt kopā ar citām ciltīm, kas atradās gan Korejas pussalas teritorijā, gan ārpus tās, budisms kļuva par “līmi”, kas saliedēja naidīgošās tautas un palīdzēja izveidot vienotu karalisti, kas apvienoja visu pussalu un ar laiku pakļāva savai varai arī svešu tautu zemes. Budisms pilnīgi atbilda sabiedrības slāņu interesēm, gan sniedzot patvērumu zemākajam slānim, gan garīgo atbalstu karaliskajai ģimenei.

Iecietība pret īpatnējiem cilšu kultiem un šamanismu, kas bija vienīgā reliģija, kurai korejieši sekoja pirms budisma ienākšanas Korejā, ļāva korejiešu budismam attīstīties neatkarīgi no tās pirmavota – ķīniešu budisma. Visas jaunās idejas un budisma skolas, kas ienāca no Ķīnas Korejā, bija pārstrādātas tā, lai tās perfekti pielāgotos tautai, kuras paļaušanās uz vietējiem ticējumiem bija tikpat stipra kā pirms Trīs Karaļvalstu perioda. Budistu mūki nebija parasti budisma piekritēji – daudziem no viņiem nācās pildīt arī šamaņa pienākumus un līdz ar budisma dievībām godināt arī svarīgākus šamanisma dievību panteona pārstāvjus.

Tāpat kā budisms attīstījās Indijā, Ķīnā un citās valstīs, kur šī reliģija pastāvēja, budisms attīstījās arī Korejā, kur tas pilnveidojās daudzās budisma skolās un tika izstrādātas jaunas idejas un koncepti. Neskatoties uz to, ka lielākā daļa korejiešu budistu mūku budisma mācības dēļ devās uz Ķīnu, kur mācoties pavadīja daudzus gadus, to vidū bija arī tādi, kas spēja sasniegt apgaismību un izvēlēties savu personīgo garīgo ceļu, nepametot savu valsti. Viens lielisks šāda mūka piemērs ir Vonhjo, kurš savā laikā bija kritizēts par nepiemērotu uzvedību, normu pārkāpšanu un dzīvesveidu, kas neatbilda pieņemtiem standartiem. Izstrādājot trīs filozofiskus konceptus, - *iļšim* (vienlīdzība), *havadžēn* (konfliktu risināšana) un *muē* (brīvība no šķēršļiem), - Vonhjo pievērsa īpašu uzmanību dažādu budisma skolu un doktrīnu harmonizēšanai un budisma mācības vienkāršošanai, lai tās būtu saprotamas pat neizglītotam cilvēkam.

Pieminot Vonhjo nevar nepieminēt vēl vienu izcilu korejiešu mūku – Uisanu. Tieši šie divi personāži pamodināja darba autorā interesi par korejiešu budismu. Interesants ir fakts, ka, neraugoties uz to, ka abu mūku garīgais ceļš aizsākās ar vienu un to pašu ceļojumu, kurā viņi devās abi kopā, tie tomēr izvēlējās iet atsevišķus ceļus. Vonhjo un Uisanam bija dažāds dzīves redzējums, dažāds dzīvesveids, kā arī budisma mācības sludināšanas pieejas, tomēr viņu apvienoja mīlestība pret šo filozofisko reliģiju, kurai viņi veltīja visu savu dzīvi, savstarpēja cieņa un draudzība, kas ilga līdz pat pēdējam viņu dzīves mirklim. Pateicoties vairākiem

Vonhjo darbiem, kurus viņš atstāja pēc sevis, un Uisana mācekļiem, kas pēc sava skolotāja nāves turpināja viņa darbu, korejiešu budismam parādījās savi īpatnējie elementi.

Galvenais korejiešu budisma mantojums - *Paļman Tēdžangjon* jeb *Tripitaka Koreana* – ir ne tikai budisma ticības un tautas garīgā spēka simbols, bet arī darbs, kas izdaudzināja korejiešu budismu un kurš joprojām paliek par galveno izpētes priekšmetu.

Darba uzdevums bija, izpētot autoram pieejamos materiālus, atbildēt uz ievadā uzstādītajiem jautājumiem:

1. Kā notika reliģijas nonākšana un tās izplatīšanās Korejā?
2. Kādi faktori veicināja budisma uzplaukumu un turpmāku budisma pārstāvju vajāšanu, kas noveda pie reliģijas norieta?
3. Kā un kāpēc Vonhjo un Uisans aizsāka savu garīgo ceļu?
4. Ar ko atšķīrās abu filozofu budisma mācību sludināšanas pieejas un kā tās ietekmēja budismu?
5. Kādi bija galvenā korejiešu budisma mantojuma Tripitakas Koreanas izveides priekšnosacījumi un kāds bija tās izveides process?
6. Kādi faktori veicināja šī mantojuma nonākšanu līdz mūsdienām?

Pateicoties literatūras sarakstā minētiem avotiem, kas bija kārtīgi izpētīti darba izveides procesā, un izmantotajām autora personīgām zināšanām un materiāliem, kas bija iegūti mācoties Dienvidkorejā, autoram izdevās atrast atbildes uz uzstādītajiem jautājumiem.

Pavadot Dienvidkorejā dažus mēnešus, apmeklējot vairākus budistu tempļus un novērojot sabiedrībā valdošās tendences, autors uzskata, ka, neraugoties uz to, ka konfuciānisma dēļ budisms ir pazaudējis savu vadošo pozīciju un kādreiz bija pat aizliegts, mūsdienās šī reliģija atkal gūst popularitāti. Pašlaik budisms piedzīvo savu atdzimšanu – budistu tempļi ir kļuvuši par populāriem tūrisma objektiem, kur ir iespējams pavadīt pat dažas dienas un personiski izbaudīt īsto mūku dzīvi, bet nonākušie līdz mūsdienām budistu mūku darbi ir nemainīgi izpētes priekšmeti.

Autors uzskata, ka korejiešu budisms diez vai vēl kādreiz piedzīvos norietu, jo, ja reliģijai izdevās nonākt līdz pat mūsdienām un no jauna modināt interesi par sevi, tā nekad nebūs aizmirsta.

Izmantotās literatūras saraksts

1. **An, O. S.** *The Fundamental Ideas of Human Rights in the Thought of Wonhyo*, Korea Journal, Vol. 42, No. 4, Korean National Commission for UNESCO, 2002.
2. **Cho, E. U.** *Reconciling the Actual with the Potential: Wŏnhyo's Theory of Buddhahood*, International Journal of Buddhist Thought & Culture, Vol. 5, February 2005.
3. **Choi, H. S.** *Temple Stay: A Journey of Self-Discovery*, Korea Essentials, Seoul Selection, 2015.
4. **Chung, M. S.** (editor) *Encyclopedia of Korean Folk Literature*, The National Folk Museum of Korea, November 17, 2014
5. **Grayson, J. H.** *Religious Syncretism in the Shilla Period: The Relationship between Esoteric Buddhism and Korean Primeval Religion*, Asian Folklore Studies, Vol. 43, No. 2, Nanzan University, Japan, 1984.
6. **Grayson, J. H.** *The Accommodation of Korean Folk Religion to the Religious Forms of Buddhism: An Example of Reverse Syncretism*, Asian Folklore Studies, Vol. 51, Nanzan University, Japan, 1992.
7. **Hulbert, H.B.** *The passing of Korea*, Doubleday, Page & Company, New York, US, 1906.
8. **Ilyeon / 일연.** Hangeul Samguk Yusa / 한글 삼국유사, Hanbulhakyesa / 한불학예사, 2013.
9. **Jeong, B.J.** *Master Wonhyo: An Overview of His Life and Teachings*, Diamond Sutra Recitation Group, Seoul, 2010.
10. **Jorgensen, J.** *Goguryeo Buddhism: An Imported Religion in a Multi-ethnic Warrior Kingdom*, The Review of Korean Studies, Vol. 15, No. 1, the Academy of Korean Studies, June 2012.
11. **Keel, H. S.** *Word and Wordlessness: The Spirit of Korean Buddhism*, Korea Journal, Vol. 33, No. 3, Korean National Commission for UNESCO, 1993.
12. **Keel, S.** *Buddhism and Political Power in Korean History*, The Journal of the International Association of Buddhist Studies, Vol. 1, No. 1, University of Wisconsin, USA, 1978.
13. **Kim, E. K.** *Minjung (the Oppressed) Buddhism in the Context of Korea*, Madang: Journal of Contextual Theology, Vol. 17, June 2012.

14. **Kim, H. K.** *Relationship between Confucianism and Buddhism in Early Chosŏn*, International Journal of Buddhist Thought & Culture, Vol. 5, February 2005.
15. **Kim, H. K.**, *Syncretism of Buddhism and Shamanism in Korea*, Jimoondang Publishing Company, Seoul, 2002.
16. **Kim, Y. S.** *Wŏnhyo's Human Character Education: Principles and Practice Methods*, International Journal of Buddhist Thought & Culture, Vol. 4, February 2004.
17. **Kim, Y. T.**, *Changes in 17th Century Korean Buddhism and the Establishment of the Buddhist Tradition in the Late Chosŏn Dynasty*, Acta Koreana, Vol. 16, No. 2, December 2013.
18. **Ko, I. C.** *Wonhyo and the Foundation of Korean Buddhism*, Korea Journal, Vol. 21, No. 8, Korean National Commission for UNESCO, August 1981.
19. **Koizumi, T.** *Adoption and Adaptation of an Imported Culture: Buddhism in Thailand and Korea*, Society and Culture: Journal of the Socio-Cultural Institute of Ryukoku University, Japan, 2004.
20. **Lancaster, L. R., Yu, C. S.** *Assimilation of Buddhism in Korea: Religious Maturity and Innovation in the Silla Dynasty*, Jain Publishing Company, 1991.
21. **Lee, H. J.** *Master Wonhyo as Lay Master Soseong*, International Journal of Buddhist Thought & Culture, Vol. 20, September 2013.
22. **Lewis R. L., Yu C.S.** *Introduction of Buddhism to Korea: New Cultural Patterns*, Jain Publishing Company, USA, 1989.
23. **Lim, J. Y., Ryoo, S. L.** *K-architecture: Tradition Meets Modernity*, Korean Culture No. 12, Korean Culture and Information Service, Seoul, 2013.
24. **McBride II, R. D.** (editor), *Hwaŏm I: The Mainstream Tradition*, Collected Works of Korean Buddhism, Vol. 4, Jogye Order of Korean Buddhism, 2012
25. **McBride II, R. D.** *Pŏmhae's Hagiography of Wŏnhyo from the Late Chosŏn Period*, International Journal of Buddhist Thought & Culture, Vol. 20, September 2013.
26. **Muller, A. C.** (editor) *Wonhyo: Selected Works*, Collected Works of Korean Buddhism, Vol. 1, Jogye Order of Korean Buddhism, 2012.
27. **Myeong-beop**, *The Four Heavenly Kings Guard the Buddha-dharma*, Cultural Corps of Korean Buddhism, Seoul, spring 2015.
28. **Park, J.Y.** (editor) *Haeinsa: The Temple and its Treasures*, Koreana: Korean Art & Culture, Vol.14, No. 1, The Korea Foundation, 2000.
29. **Park. S. J.** *Under the Microscope: The Secrets of the Tripitaka Koreana Woodblocks*, Cambridge Scholars Publishing, 2014.

30. **Powers, J.** (editor) *The Buddhist World*, The Buddhist World, Routledge Worlds, UK, 2015.
31. **Rhi, K.Y.** *Wonhyo and His Thought*, Korea Journal, Vol. 11, No. 1, Korean National Commission for UNESCO, January 1971.
32. **Shim, J. R.** *The History and people of Haeinsa*, Koreana: Korean Art & Culture, Vol.14, No. 1, The Korea Foundation, 2000.
33. **Thorpe, N.** *Haein-sa and the Tripitaka Koreana*, Korea Journal, Vol. 11, No. 10, Korean National Commission for UNESCO, October 1971.
34. **Yang, T. J.** *About the Tripitaka Koreana*, Korea Journal, Vol. 12, No. 5, Korean National Commission for UNESCO, May 1972.

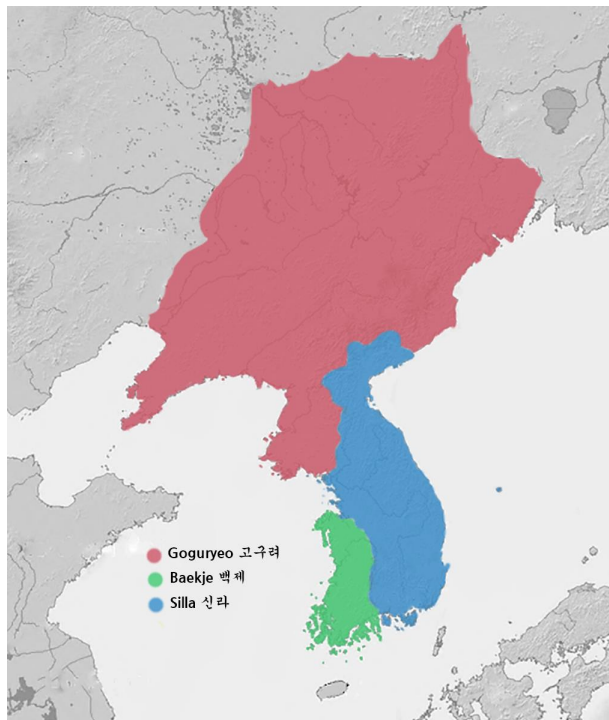
Interneta avoti

1. **Baker, D.** *Toegye and the Koreanization of Neo-Confucianism*, International Conference on Toegye Studies, Korea, 2011.
https://www.academia.edu/813892/Toegye_and_the_Koreanization_of_Confucianism
[skatīts 12.02.2016]
2. **Cho, Y. K.**, *Introduction of Buddhist Ethics into the Korean Peninsula*, International Journal of History of Buddhist Thought, Vol. 1, No. 1, Dongguk University, South Korea, 2002.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=5265DDABC12A2DAD2295A47AFFDA930C?doi=10.1.1.695.5602&rep=rep1&type=pdf> [skatīts 20.02.2016]
3. **Kim, B.S / 김부식.** Samguk Sagi / 삼국사기, the National Institute of Korean History
<http://db.history.go.kr/search/searchResultList.do?sort=&dir=&limit=20&page=1&setId=20485&totalCount=2567&kristalProtocol=&itemId=sg> [skatīts 28.02.2016]
4. **Kim, J.M.** *Interactions between Buddhism and Confucianism in Medieval Korea*,
http://buddhismandaustralia.com/index.php?title=Interactions_between_Buddhism_and_Confucianism_in_Medieval_Korea_by_Prof._Jongmyung_Kim [skatīts 12.02.2016]
5. **Kim, H. Y.** *Four instruments: the Dharma sound for liberation*, The Korea Times, 2010.
<http://www.koreatimes.co.kr/www/common/printpreview.asp?categoryCode=293&newsIdx=67831> [skatīts 06.04.2016]
6. **Kwon, S. N.** *History of Korean Buddhism*, Korea Journal, Vol. 4, No. 5, May 1964.
https://www.ekoreajournal.net/sysLib/down.php?file=..%2FUPLOAD%2FT_articles%2FPDF452 [skatīts 15.02.2016]
7. **Mason, D. A.** *Pagodas of Bulguksa Temple*, KOCIS, 2014.
<http://www.korea.net/NewsFocus/Column/view?articleId=117590> [skatīts 05.04.2016]
8. **Muller, A. C.** *The Buddhist-Confucian Conflict in the Early Chosŏn and Kihwa's Syncretic Response: The Hyŏn chŏng non*, Annual Meeting of the American Academy of Religion, Chicago, November 20, 1994.
<http://www.acmuller.net/kor-bud/aar-hcn.html> [skatīts 16.02.2016]
9. **Sherwin, J.** *Silla Master Uisang's Enigmatic Hwaeom Ilseung Beopgye-do*, Korean Buddhism Promotion Foundation 2010.
http://kbpf.org/bbs/board.php?bo_table=ewebzine&wr_id=99 [skatīts 30.03.2016]

10. *Tripitaka Koreana*, Haein-sa, Korea, 2009
<http://i80000.or.kr/english/> [skatīts 06.03.2016]
11. **Turley, R.** (editor) *Korean Buddhist Art*, Korean Art Society Journal, No. 3, 2011.
<http://nebula.wsimg.com/0bcfbe1e9921f081455005e7e224dfb7?AccessKeyId=F9DAAE20629941423F99&disposition=0&alloworigin=1> [skatīts 20.03.2016]
12. **Волков, С.В.** *Ранняя история буддизма в Корее*, Издательство «Наука», Москва, 1985.
<http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000011/index.shtml> [skatīts 7.02.2016]
13. **Ким, Г.Н.** *История религий в Корее: Буддизм*, Издательство КазНУ.- Алматы, 2001.
http://world.lib.ru/k/kim_o_i/ghjt5rtf.shtml [skatīts 7.02.2016]
14. **Тихонов, В.М., Кан М.** *История Кореи, Том 1: С древнейших времен до 1904 г.*, Издательство Наталис, Москва, 2011.
http://admw.ru/books/V--M-Tikhonov--Kan-Mangil_Istoriya-Korei--S-drevneyshikh-vremen-do-1904-g-/22 [skatīts 30.03.2016]

Pielikums

Att. Nr. 1

(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/51/History_of_Korea-Three_Kingdoms_Period-576_CE.gif)

Att. Nr. 2

(http://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_12.37.136.jpg)

Att. Nr. 3

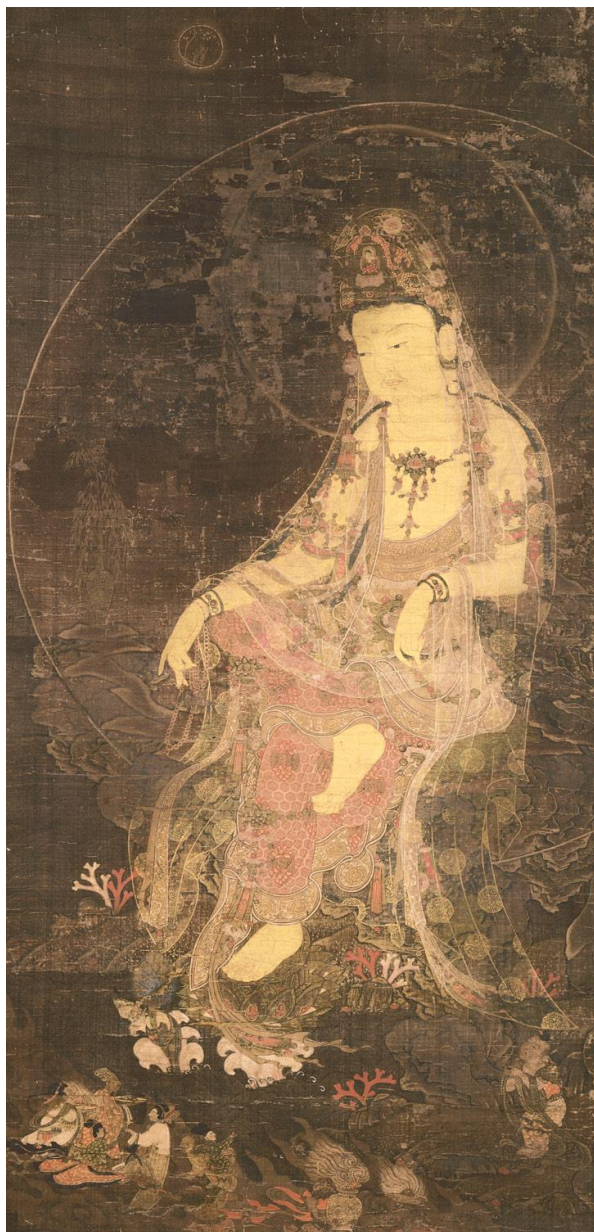
(http://www.buddhist-art.net/administrator/system_img/extra_admin_image/20.-Bhairokana-Buddha-Iron.jpg)

Att. Nr. 4

<http://cfile233.uf.daum.net/image/1338D2344FC6278826FD25>

Att. Nr. 5

http://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_14.76.6.jpg

Att. Nr. 6

(<http://cfile223.uf.daum.net/image/141450364D227C7F30AFC0>)

Att. Nr. 7

(http://www.aljago.com/bbs/data/chenjae_01/1283578964/SV102144.JPG)

Att. Nr. 8

(<http://cfile207.uf.daum.net/image/197E0B364F152457320D07>)

Att. Nr. 9

(<http://m1.daumcdn.net/cfile204/R400x0/141D8A1E4C16FECFA6EC26>)

Att. Nr. 10

(http://jongrobulkyosa.co.kr/index/data/item/1381808674_11)

Att. Nr. 11

(<http://blogimg.ohmynews.com/attach/27788/1249162228.jpg>)

Att. Nr. 12

(http://nationalculture.mcst.go.kr/include/imgViewer.jsp?imgtype=std&imgfile=pic_uisang_01.jpg)

Att. Nr. 13

(<http://cfile28.uf.tistory.com/image/1456643F50D41F0C0EE767>)

Att. Nr. 14

(<http://cfile2.uf.tistory.com/image/141AC53C50D42E1C0FA35F>)

Att. Nr. 15

(http://www.andongkwon.pe.kr/gears_pds/board/4253/a1a32.jpg)

Att. Nr. 16

(http://www.kyohaku.go.jp/jp/img/dictio/kaiga/43kegon05_1.jpg)

Att. Nr. 17

(<http://www.buddhistdoor.net/upload/file/20150704/2252/e1fde34860eeb23ff219543a0b4ac2fd.jpg>)

Att. Nr. 18

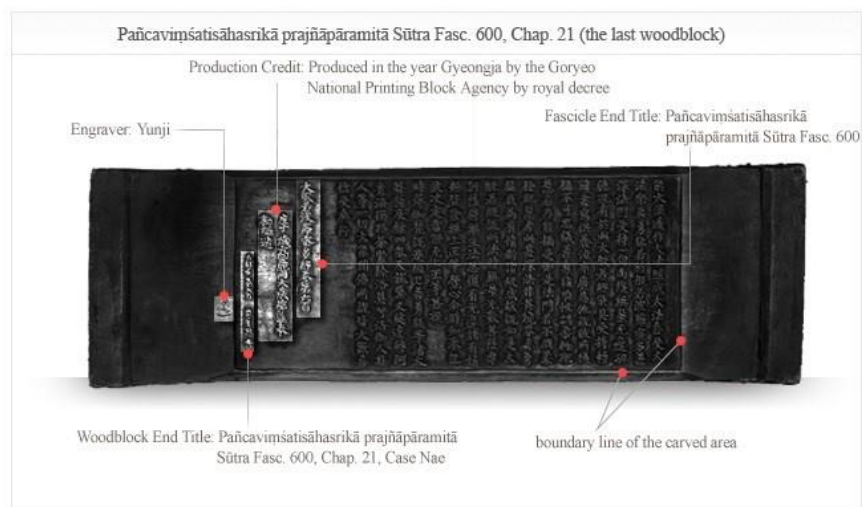
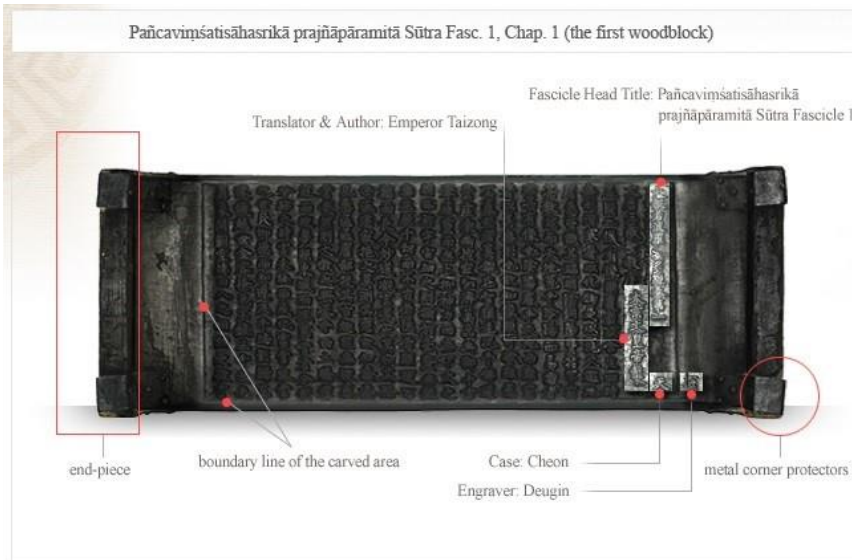
(http://www.kyohaku.go.jp/jp/img/dictio/kaiga/43kegon01_1.jpg)

Att. Nr. 19

(http://www.san-shin.net/images/Buseok_Uisang-story.jpg)

Att. Nr. 20

(http://i80000.or.kr/english/images/sub/history/img_history06_e.jpg)

Att. Nr. 21

(http://pds11.egloos.com/pds/200901/25/70/a0107670_497bfc3c4eae5.jpg)

Att. Nr. 22.

(<http://t1.daumcdn.net/thumb/R600x0/?fname=http%3A%2F%2Fimgnews.naver.com%2Fimage%2F078%2F2005%2F04%2F08%2Fc354911959f1f833612ecb16>)

Att. Nr. 23.

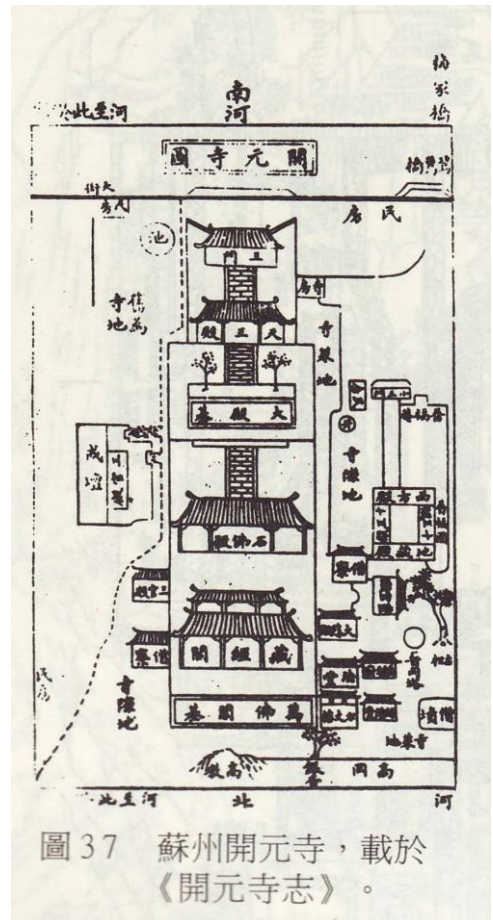

圖 37 蘇州開元寺，載於《開元寺志》。

(<https://dharmacowgirl.files.wordpress.com/2011/05/kaiyuansi.jpg>)

Att. Nr. 24

(<http://i57.tinypic.com/ehm714.jpg>)

Att. Nr. 25

(<http://cfs6.blog.daum.net/image/8/blog/2008/03/01/08/11/47c891106d061>)

Att. Nr. 26

(<http://cfile25.uf.tistory.com/image/1654A64D4E1DCDBC1B20F9>)

Att. Nr. 27

(<http://cfile214.uf.daum.net/image/161949334FE42DCA0CAA32>)

Att. Nr. 28

(<http://cfile215.uf.daum.net/image/12491D5A4D0F7E471EA4A7>)

Att. Nr. 29

(<http://www.cha.go.kr/unisearch/images/treasure/1620115.jpg>)

Att. Nr. 30

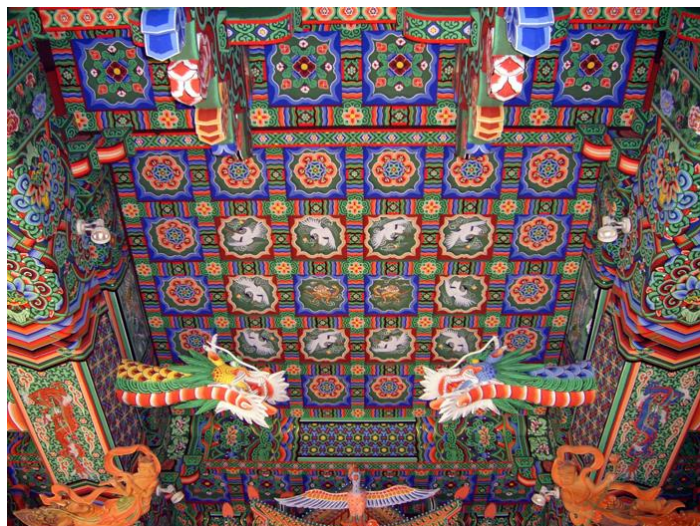
(no autora personīga arhīvā)

Att. Nr. 31

(no autora personīga arhīvā)

Att. Nr. 32

<http://www.antiquealive.com/Blogs/images/architecture/dancheong/Ceiling-painting-main-Buddha-hall-temple.JPG>

Att. Nr. 33

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/b2/a0/21/b2a021dc7e6a4e01d9bff3b172751478.jpg>

Att. Nr. 34

(no autora personīga arhīvā)

Att. Nr. 35

(no autora personīga arhīvē)

Att. Nr. 36

(http://www.seonbonsa.org/home/data/file/07_3/1345746629_8F0BIAb2_B9FCC1BE.jpg)

Att. Nr. 37

(<http://cfile5.uf.tistory.com/image/131C040C49F9A0B67974C9>)

Att. Nr. 38

(<http://cfile1.uf.tistory.com/image/162A65164CC94A501F9F19>)

Att. Nr. 39

(<http://cfile204.uf.daum.net/image/162EF5014B98E08C36F05A>)

Att. Nr. 40

(http://postfiles16.naver.net/20130220_223/bogykim_1361360205654UFawP_PNG/%C7%D8%C0%CE%BB%E7%BE%E0%BD%C4%C1%F6%B5%B5.png?type=w1)

Att. Nr. 41

(<http://cfile10.uf.tistory.com/image/222E983A55BCD7FB291AA5>)

Att. Nr. 42

(<http://culture.hc.go.kr/upload/public/tour/culture/20121113103029295000.JPG>)

Att. Nr. 43

(<http://admin.templestay.com/upload/장경판전.jpg>)

Att. Nr. 44

(<http://jgs.or.kr/xe/files/attach/images/311/628/088/4e584e2bac585180530cda4061e211ae.jpg>)

Att. Nr. 45

(<http://jgs.or.kr/xe/files/attach/images/311/628/088/bba8aaa59a68e5f6421ecbc31d80af26.jpg>)

Att. Nr. 46

(<http://cfile2.uf.tistory.com/image/16471A3C514A8AFA1AEE3F>)

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs “Īpatnējā korejiešu budisma pamatlicēji un budisma galvenais mantojums” izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātes Āzijas studiju nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Valērija Jadriščenkova

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Jeļena Muraškovska

Recenzents: (TIKS IERAKSTĪTS AR ROKU PĒC NOZĪMĒŠANAS)

Darbs iesniegts Āzijas studiju nodaļā 2016. gada 16. maijā

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka

Darbs aizstāvēts Āzijas studiju bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___.2016. prot. Nr. __, vērtējums __ (_____)

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka